

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**MARDİN MÜZESİ'NDEN BİR GRUP BİZANS DÖNEMİ
SİKKESİ**

Rojin DEMİR

Danışman

Prof. Dr. Ergün LAFLI

İZMİR-2024

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Mardin Müzesi’nden Bir Grup Bizans Dönemi Sikkesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../.....2024

Rojin DEMİR

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Mardin Müzesi'nden Bir Grup Bizans Dönemi Sikkesi
Rojin DEMİR

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Anabilim Dalı
Arkeoloji Programı

Bu çalışmada Mardin Müzesi envanterine kayıtlı 74 adet Bizans sikkesi incelenmiş ve kataloglaması yapılmıştır. Tamamı satın alma yoluyla müzeye kazandırılan bu sikkelerin 3'ü altın, 71'i ise bakır / bronzdur.

Bu çalışmada yer alan sikkelerin en erkeni I. Anastasius dönemine tarihlendirilirken en geçi ise VII. Mikhael dönemine tarihlendirilir. 5 farklı darphanede basılan sikkeler 4 ayrı birime ayrılır. 20 adet sikkenin ise darphanesi tespit edilememiştir. Darphane olarak Konstantinopolis darphanesinin en yüksek orana sahip olduğu görülmüştür.

İncelenen Bizans sikkelerinin 20 adedi Anonim Follisler grubuna aittir. Geriye kalan sikkeler ise 14 ayrı imparator döneminde darp ettirilmiştir. Bu imparatorlar sırasıyla şöyledir: I. Anastasius (2 adet), I. Iustinus (3 adet), Iustinianus (7 adet), II. Iustinus (10 adet), II. Tiberius (1 adet), Mauricius Tiberius (9 adet), Focas (1 adet), Heraklius (4 adet), II. Constans (3 adet), VII. Konstantinos (3 adet), II. Nikephoros (1 adet), X. Konstantinos (4 adet), IV. Romanos (4 adet) ve VII. Mikhael (3 adet).

Tez kataloğunda yer alan envanter bilgileri Mardin Müzesi sikke envanter defterlerindeki bilgilere sadık kalınarak yazılmıştır. Ancak eksik ya da hatalı görülen yerlerde bu bilgilere eklemeler yapılmış, gerekli görülen durumlarda bu bilgilerin bazıları düzeltilmiştir.

Araştırmanın amacı Mardin Müzesi envanterine kayıtlı olan 74 adet Bizans dönemi sikkesinin darp tarihi ve yeri, darp ettiren hükümdar, malzeme,

ölçüler ve üzerindeki tasvirler bakımından incelenmesi ve tarihlendirilmesi olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bizans sikkeleri, Mardin Müzesi, Sikke katalođu.

ABSTRACT
Master's Thesis
A Group Of Byzantine Coins From Mardin Museum
Rojin DEMİR

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Archaeology
Archaeology Program

In this study, 74 Byzantine coins registered in the inventory of the Mardin Museum were examined and cataloged. Of these coins, all of which were brought to the museum through purchase, 3 of them are gold and 71 of them are copper / bronze.

The earliest of the coins in this study is dated to the period of Anastasius I, while the latest is dated to the Michael VII's period. Coins minted in 5 different mints are divided into 4 separate units. Mints of 20 coins could not be determined. As a mint, the Constantinople mint has the highest rate.

20 of the analyzed Byzantine coins belong to the Anonymous Folles group. The remaining coins were minted during the reign of 14 different emperors. These emperors are as follows: Anastasius I (2 pieces), Justin I (3 pieces), Justinian (7 pieces), Justin II (10 pieces), Tiberius II (1 piece), Maurice Tiberius (9 pieces), Phocas (1 piece), Heraclius (4 pieces), Constans II (3 pieces), Constantine VII (3 pieces), Nicephorus II (1 piece), Constantine X (4 pieces), Romanus IV (4 pieces) and Michael VII (3 pieces).

The inventory information in the thesis catalog has been written faithfully to the information in the coin inventory books of the Mardin Museum. However, some information has been added in places where it is found to be incomplete or incorrect, and some of this information has been corrected if necessary.

The aim of the research is to examine and date the 74 Byzantine coins registered in the inventory of the Mardin Museum in terms of the date and

place of minting, the ruler who struck them, materials, measurements and depictions on them.

Keywords: Byzantine Coins, Mardin Museum, Coin Catalogue.

MARDİN MÜZESİ'NDEN BİR GRUP BİZANS DÖNEMİ SİKKESİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM BİZANS NÜMİZMATIĞI

1.1. BİZANS NÜMİZMATIĞI BİBLİYOGRAFYASININ ANA HATLARI	4
1.2. BİZANS NÜMİZMATIĞINA GENEL BAKIŞ	5

İKİNCİ BÖLÜM KATALOGDA YER ALAN SİKKELERİN TİPOLOJİLERİ

2.1. ÖN YÜZ BETİMLEMELERİ	7
2.1.1. Profilden Tasvirler	7
2.1.2. Cepheden Tasvirler	8
2.1.3. İki ve Daha Fazla Figürlüler	9
2.1.4. İsa Tasvirli	10
2.2. ARKA YÜZ BETİMLEMELERİ	11
2.2.1. Birim İşaretiler	11
2.2.2. Yazıtlı Tipler	12

2.2.3. Haç Tasvirliiler	12
2.2.4. İmparator ve İmparatoriçe Tasvirliiler	13
2.3. ANONİM FOLLİSLER	13
2.4. ÖN YÜZ LEJANTLARI	15
2.5. ARKA YÜZ LEJANTLARI	16
2.5.1. Darphaneler	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATALOG

3.1. KATALOG	18
SONUÇ	48
KAYNAKÇA	51
TABLOLAR	53
SÖZLÜK	54
EKLER	

BİBLİYOGRAFİK KISALTMALAR

DOC1: Bellinger, Alfred R. ve Phillip Grierson. Catalogue of the Byzantine Coins In the Dumbarton Oaks Collection And In The Whittemore Collection Vol. 1 Anastasius I to Maurice 491-602, Dumbarton Oaks Resarch Library and Collection, Washington D.C., 1966.

DOC2/1: Grierson, Phillip ve Alfred R. Bellinger. Catalogue of the Byzantine Coins In the Dumbarton Oaks Collection And In The Whittemore Collection Vol. 2 part 1 Phocas and Heraclius 602-641, Dumbarton Oaks Resarch Library and Collection, Washington D.C., 1968.

DOC2/2: Grierson, Phillip ve Alfred R. Bellinger. Catalogue of the Byzantine Coins In the Dumbarton Oaks Collection And In The Whittemore Collection Vol. 2 part 2 Heraclius Constantine to Theodosius III 641-717, Dumbarton Oaks Resarch Library and Collection, Washington D.C., 1968.

DOC3/2: Grierson, Phillip ve Alfred R. Bellinger. Catalogue of the Byzantine Coins In the Dumbarton Oaks Collection And In The Whittemore Collection Vol. 3 Part 2 Basil I to Nicephorus III 867-1081, Dumbarton Oaks Resarch Library and Collection, Washington D.C., 1973.

IBC/1: Worth, Warwick. Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum Volume I, London, 1908.

IBC/2: Worth, Warwick. Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum Volume II, London, 1908.

MN: Sabatier, Justin ve Henry Cohen. Générale des Monnaies Byzantines frappées sous les Empereurs d'Orient Tome Second, Paris, 1862.

METİN İÇİ KISALTMALAR

AE: Bronz

AV: Altın

Ağ.: Ağırlık

Bkz: Bakınız

Ç.: Çapı

Çev.: Çeviren

Gr: Gram

Kat. No.: Katalog Numarası

MÖ: Milattan Önce

MS: Milattan Sonra

Mm: Milimetre

S.: Sayfa

Vd.: Ve diğerleri

Yy.: Yüzyıl

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Katalogdaki Sikkelerin İmparatorlara Göre Dağılımı.

Tablo 2: Katalogdaki Sikkelerin Darphanelere Göre Dağılımı.

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Fotoğraf: (Kat. No: 1-6).

Ek 2: Fotoğraf: (Kat. No: 7-13).

Ek 3: Fotoğraf: (Kat. No: 14-19).

Ek 4: Fotoğraf: (Kat. No: 20-27).

Ek 5: Fotoğraf: (Kat. No: 28-34).

Ek 6: Fotoğraf: (Kat. No: 35-43).

Ek 7: Fotoğraf: (Kat. No: 44-49).

Ek 8: Fotoğraf: (Kat. No: 50-55).

Ek 9: Fotoğraf: (Kat. No: 56-61).

Ek 10: Fotoğraf: (Kat. No: 62-67).

Ek 11: Fotoğraf: (Kat. No: 68-74).

GİRİŞ

Sikkeler darp ettirildikleri dönemlerde asıl amaçlarına ek olarak üzerlerindeki tasvir ve lejantlarla birer propaganda aracı olarak kullanılmışlardır. Günümüzdeyse bu sikkeler dönemlerine ilişkin darp teknikleri, malzeme ve tasvir öğelerini anlayabilmek dışında, bir siyasi propaganda aracı olarak nasıl kullanıldıklarını anlamak amacıyla da incelenir.

Kazı buluntusu sikkeler aşınmış olsalar bile diğer kazı buluntusu eserler ile değerlendirilerek kabataslak hangi tarih aralığında darp ettirildikleri söylenebilir. Fakat satın alma yoluyla müzelere gelen sikkeler yalnızca üzerlerindeki lejant ve tasvirler incelenerek tarihlendirilebilirler. Bu durum korozyana veya kullanıma bağlı aşınmalara maruz kalmış sikkelerin tarihlendirilmesini zorlaştırır. Bu zorluklar satın alma yoluyla müzelere gelen binlerce sikkenin araştırılmadan müze depolarında kalmasına sebep olur. Kazı buluntusu olmayan bu sikkelerin araştırılarak bilim dünyasına tanıtılması ve tarihlendirilmesi bu sebeplerden dolayı daha da önem kazanmaktadır.

“Mardin Müzesi’nden Bir Grup Bizans Dönemi Sikkesi” başlıklı bu tezin amacı Mardin Müzesi envanterine kayıtlı tamamı satın alma yoluyla müzeye kazandırılan 74 adet Bizans Dönemi sikkelerinin incelenmesi ve tarihlendirilerek bilim dünyasına tanıtılmasıdır.

Mardin Müzesi’nin sikke koleksiyonunda 2015 Haziran ayı itibariyle çoğunluğu Roma dönemine ait olmak üzere Grek şehir sikkelerinden, Pers, Part, Roma, Doğu Roma, Sasani, Emevi, Abbasi, Mervani, Akkoyunlu, Karakoyunlu, Fatımi, Timur Hanlığı, Safevi, Osmanlı İmparatorluğu gibi uygarlıklara ait 33110 adet envanterlik sikke bulunmaktadır¹. 2009 yılında Mardin’e bağlı Sürekli köyünde altyapı çalışması sırasında keşfedilen Sürekli Definesinde bulunan 344 adet sikke buluntusu 2014 yılında Nihat Erdoğan editörlüğünde Mardin Müzesi tarafından “Mezopotamya’nın Bilge Şehri Mardin’den Tarihi Aydınlatan Işık: Sürekli Definesi” isimli kitapta yayınlanmıştır. Bahsi geçen definde yalnızca iki adet altın Bizans sikkeleri bulunmaktadır. İtalya Venedik Dükalığı’nın da aralarında bulunduğu birçok

¹ Nihat Erdoğan, Hasan Mentеше, **Doğu Roma Sikkeleri (MS 491–1453)**, Mardin Müzesi Yayınları, Mardin, 2015, s. 11.

hanedanlık ve devlete ait sikke buluntusunun bir arada ele geçirilmesi İpek Yolu ticaret ağının ne kadar gelişkin olduğunu gözler önüne serer². Müze envanterine kayıtlı Doğu Roma sikkelerinden 1806 adedi 2015 yılında Mardin Müzesi tarafından yayımlanan “Doğu Roma Sikkeleri (491-1453)” isimli kitapta yayınlanmıştır. Müze envanterine kayıtlı ve Dara Antik kenti kazı buluntusu olan 38 adet Bizans dönemine tarihlendirilen bakır sikke 2021 yılında Mehmet Reşit Konukçu tarafından “Dara Antik Kenti (Mardin) Bizans Dönemi Bakır ve Bakır Alaşımı Sikkelerin Arkeometrik Özelliklerinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinde incelenmiştir. Eyyubi, Karakoyunlu, Musul Atabeyliği, Türkiye Selçukluları, Artuklular, Safevi, İlhanlı ve İslami dönemlere ait toplam 871 adet sikke çeşitli yıllarda yüksek lisans ve doktora tezlerinde çalışılmıştır.

Bu tez çalışması kapsamında sikkeleri tarihlendirirken faydalandığım kaynaklar; Dumbarton Oaks kataloglarının birinci, ikinci ve üçüncü ciltleri, Oğuz Tekin’in “Bizans Sikkeleri” isimli kitabı, Zeliha Demirel Gökalp’ın “Yalvaç Müzesi Bizans Sikkeleri” kitabı, Phillip Grierson’un “Byzantine Coins” kitabı, Justin Sabatier’in “Description Générale des Monnaies Byzantines” isimli kitabının ikinci cildi ile Warwick Worth’un “Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum” isimli kitabının birinci ve ikinci ciltleridir.

Tez konusu belirlendikten sonra Mardin Müzesi ile irtibata geçilip tezin kapsamına alınacak sikke grubu belirlenmiştir. Mardin Müze Müdürlüğü’nden gerekli izinler alındıktan sonra tez kapsamına alınan sikkelerin envanter bilgileri ve fotoğrafları Müze Müdürlüğünden temin edilmiştir.

Tezin birinci bölümünün ilk kısmında Bizans Nüvizmatığı Bibliyografyasının ana hatlarına değinilerek bu alanda yazılmış belli başlı kaynaklardan kısaca bahsedilmiştir. Birinci bölümün ikinci kısmında ise Bizans Nüvizmatığının ana hatlarına kısaca değinilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde katalogda yer alan sikkelerin tipolojileri yer alır. Sikkelerin tipolojileri; ön yüz ve arka yüz betimlemeleri, ön yüz ve arka yüz lejantları ile darphanelere göre incelenmiştir. Katalogda yer alan 20 adet anonim follis grubu sikkesi ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

² Nihat Erdoğan, **Mezopotamya’nın Bilge Şehri Mardin’den Tarihi Aydınlatan Işık: Sürekli Definesi**, Mardin Müzesi Yayınları, Mardin, 2014, s. 4.

Tezin üçüncü bölümünde katalog ve sonuç kısımları yer alır. Kronolojik sıralama ile kataloglanan sikkelerin en erkeni I. Anastasius dönemine tarihlenirken en geçi ise VII. Mikhael dönemine tarihlenir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİZANS NÜMİZMATIĞI

1.1. BİZANS NÜMİZMATIĞI BİBLİYOGRAFYASININ ANA HATLARI

Bizans Nümizmatığından bahsetmeden önce bu alanda yayınlanmış ilk ve önemli eserlerden bahsetmekte fayda var. Genç bir alan olarak tanımlayabileceğimiz Bizans Nümizmatığı alanında yayımlanan ve benim de bu tez çalışmasında faydalandığım önemli Türkçe eserlerden ilki Oğuz Tekin'in "Yapı Kredi Koleksiyonu Bizans Sikkeleri" (1999) eseridir. Faydalandığım ikinci önemli eser ise Zeliha Demirel Gökalp'in "Yalvaç Müzesi Bizans Sikkeleri" (2009) eseridir. Nihat Erdoğan ve Hasan Mentеше'nin beraber yayımladıkları "Doğu Roma Sikkeleri" (2015) isimli kitap da bu tez için faydalandığım başucu eserlerinden biridir.

Türkçe eser azlığına nazaran yabancı dilde yayımlanan eserlerin sayısı hayli fazladır. Birçoğu halen Bizans Nümizmatığı alanında başucu kitabı olarak anılan bu eserlerden ilki F. de Saulcy'nin "Essai de classification des suites monétaires byzantines" (1836) adlı eseridir. Erken tarihli eserlerden bir diğeri de J. Sabatier ve Henry Cohen'in iki cilt olarak yayımlanan "Générale des Monnaies Byzantines frappées sous les Empereurs d'Orient" eseridir. Bizans Nümizmatığının önemli eserlerinden bir diğeri Warwick Worth'un "Catalogue of Imperial Byzantine coins in the British Museum" isimli eseridir. Bu eserle ilk kez bir müzenin Bizans sikkeleri koleksiyonu geniş bir kitleye sunulmuştur³.

Bu çalışmada da yararlanılan "Catalogue of the Dumbarton Oaks and Whittemore Collections", A.R. Bellinger ve P. Grierson tarafından yayımlanmıştır. P. Grierson'un "Byzantine Coins" eseri ve Cecile Morrison'un "Catalogue des Monnaies Byzantines de la Bibliotheque Nationale" eseri de en çok başvuru alan sikke katalogları arasında yer alır.

Türkiye'de Bizans Nümizmatığını konu edinen ilki 1999'da sonuncusu 2022'de yayımlanan toplam 13 adet yüksek lisans ve doktora tezi vardır. Türkiye'de Bizans Nümizmatığı alanındaki bilimsel çalışmaların azlığı genç araştırmacılar için

³ Oğuz Tekin, **Bizans Sikkeleri**, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 1999, sayfa 24.

dezavantajdan çok avantaja dönüşmesi için halihazırda yürütülen çalışmaların artması gerekmektedir.

1.2. BİZANS NÜMİZMATİĞİNE GENEL BAKIŞ

Kurulduğu MÖ 27 tarihinden yıkıldığı 1453 yılına kadar Roma İmparatorluğu'nun sadece siyasi değil kültürel olarak da bir parçası olan Bizans İmparatorluğu'na Bizans mı yoksa Doğu Roma mı denmesi gerektiği artık önemsiz bir bilimsel tartışma olmuştur. Roma kültürü ile bağımlı koruyan Bizans kültürünün elbette farklı ve kendine has yönleri de vardır. Bu yüzden bu kültürel anlayışı Roma dışında farklı bir sözcükle anlatmak gerekiyordu. Bizans bu gereksinimin bir ürünüdür⁴. Bizans nümizmatikliğinin tarih aralığı I. Anastasius'tan (491-518) son Bizans imparatoru IX. Konstantinos'a (1448-1453) kadar kabul edilmektedir⁵. Bizans sikkelerinin I. Anastasius ile başlatılmasının sebebi, I. Anastasius'un Bizans sikkelerinin karakteristik modelini yaratan reformlarıdır⁶. 498 yılında yapılan sikke reformu ile bu tarihten itibaren sikke birimleri 'nummus' değerlerini belirten Yunan harfleriyle gösterilmeye başlanmıştır⁷. Bizans sikke sistemi imparatorluğun ilk yıllarında Roma geleneğinden etkilenmiştir⁸. I. Anastasius ve I. Iustinianus iktidarları sırasında kısaca Roma sikke sistemi içerisinde fiyatları sabitleyip, ücretleri yenilemişlerdir. Bu bağlamda Bizans ekonomisi standart altın sikke birimi olan solidus'un üzerine kurulmuştur⁹. I. Konstantinos tarafından 309 yılında bastırılan solidus IV. Mikhael'e kadar standart ölçüsünü korumuştur.

Her ne kadar Warwick Worth Bizans sikkelerini 7 döneme ayırsa da bu tez kapsamında Phillip Grierson'un kronolojik sıralaması kullanılmıştır. Grierson Bizans sikkelerini beş döneme ayırır.

⁴ Tekin, s. 26.

⁵ Tekin, s. 28.

⁶ Philip Grierson, **Byzantine Coins**, University Of California Press, California, 1982, s. 2.

⁷ Tekin, s. 28.

⁸ Ceren Canuyar Ünal, **İzmir İli ve İlçeleri (Bergama, Efes, Ödemiş, Tire Müzeleri) Örnekleri ile I. Dönem Bizans Sikkeleri 5.yy. sonu-8.yy. Ortası**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2004, s. 6.

⁹ John F. Chown, **A History of Money From AD 800**, Routledge and The Institute Economics Affairs, Oxon, 1994, s. 34.

1. Dönem: 498 – 741
2. Dönem: 8. yy ortası – 11. yy sonu
3. Dönem: 1092 – 13. yy sonu
4. Dönem: 1300 – 14. yy ortası
5. Dönem: 14. yy ortası – 1453

Grierson tarafından 498 ile 741 arasına tarihlendirilen I. Dönem Bizans sikkeleri, Roma imparatorluk sikkeleri ile Bizans imparatorluk sikkeleri arasında bir geçiş dönemidir¹⁰. 498 yılında yapılan reformda altın ve gümüş sikkelerde çok değişiklik yapılmazken bakır sikke birimlerinde ise köklü değişiklikler yapılmıştır. I. Anastasius'un sikke reformu kendi içinde 498 ve 512 yıllarında olmak üzere iki dönem olarak incelenmiştir. 498 yılında yapılan Birinci dönem sikkelerinin arka yüzünde sikkelerin değerlerini gösteren işaretler şöyledir: yaklaşık 9 gr "M" (40 nummi), yaklaşık 4.5 gr. "K" (20 nummi) ve yaklaşık 2.25 gr. "T" (10 nummi)¹¹. 512 yılına tarihlendirilen İkinci dönemde ise bu ağırlıklar yaklaşık iki katına çıkarılarak ayrıca 2.25 gr ağırlığında ve 5 nummi değerindeki pentanummium basılmıştır. Bu düzenlemelerle 498'de 1 solidus 420 folles iken 512'de 1 solidus 210 folles değerine gelmiştir¹². 526-29 yılları arasında follisin ağırlığı 15 grama indirilerek değeri azaltılmış oldu¹¹.

¹⁰ Ünal, s.7.

¹¹ Zeliha Demirel Gökcalp, **Yalvaç Müzesi Bizans Sikkeleri**, Kültür Varlıkları Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2009, s. 9.

¹² Ünal, s. 11.

İKİNCİ BÖLÜM

KATALOGDA YER ALAN SİKKELERİN TİPOLOJİLERİ

2.1. ÖN YÜZ BETİMLEMELERİ

Bizans döneminin sikke sanatını bir önceki çağdan ayıran bir özelliği de imparator büstlerinin verilmiş şeklidir. Roma portre sanatında imparator büstleri daima profilden verilmiştir. 5. yüzyıla gelindiğinde ise profil büstlerden cepheden büstlere geçişin ilk sinyalleri verildi, 6. yüzyılın ilk çeyreği ise bir geçiş dönemidir¹³. Bu dönemden itibaren tam cephe tasvirler Roma profil büstlerinin yerini almıştır¹⁴. Fakat profilden büst küçük sikkelerde azalarak da olsa devam etmiştir¹⁵.

2.1.1. Profilden Tasvirler

Follislerde ve daha küçük birimlerde, Iustinianus dönemine kadar, önyüzde, imparatorun sağa doğru, profilden, defne çelenkli ve diademli büstü yer alır¹⁶. Katalogdan yer alan sikkelerden on adeti bu tanıma uymaktadır. I. Anastasius dönemine tarihlendirilen iki adet follis (Kat. No 1, Kat. No. 2), I. Iustinus dönemine tarihlendirilen üç adet follis (Kat. No. 3, Kat. No. 4, Kat. No. 5) ve I. Iustinianus dönemine tarihlendirilen iki adet follis (Kat. No. 6, Kat. No. 11) ön yüzlerinde imparator büstü sağa, diademli zırlı ve paludamentumlu olarak tasvir edilmiştir. I. Iustinianus dönemine tarihlendirilen iki adet yarım follis (Kat. No. 8, Kat. No. 9) ve aynı döneme tarihlendirilen bir adet pantanummium (Kat. No. 10) ön yüz betimlerinde imparator büstü sağa doğru betimlenmiştir.

¹³ Tekin, s. 29.

¹⁴ Ünal, s. 25.

¹⁵ Tekin, s. 29.

¹⁶ Kenneth W. Harl, Çev. Burçak Delikan, **Kazılarda Bulunan Sikkelerin Tanımlanması İçin Rehber Bizans (MS 498-1282)**, İstanbul, 2002, s. 13.

2.1.2. Cepheden Tasvirler

Cepheden tasvir edilen büstler ve cepheden tasvir edilen ayakta figürler araştırmacılara giyim kuşam hakkında da ayrıntılı bilgiler vermektedir. Altıncı yüzyılda cepheden imparator büstü genellikle zırhlı olarak tasvir edilmiştir¹⁷. İmparatorların zırhlı tasvirlerine genellikle paludamentum da eşlik eder. İmparatorların tasvir edildikleri kostümler sivil giyim, askeri giyim ve konsül kıyafetli olarak üç ana gruba ayrılır¹⁸. Sivil giyim khlamys'i kapsar, askeri giyim ise paludamentum ve zırhı kapsar. Tez kataloğunda yer alan sikkelerden 15 adedi cepheden büst tasviri taşır. Askeri giyimli cepheden büst tasvirli olan Kat. No. 7 ve Kat. No. 12 sikkeleri I. Iustinianus dönemine tarihlendirilir. İki sikkenin de ortak yönleri imparatorun tüy sorguçlu miğfer, zırh ve süvari betimli kalkan ile betimlenmesidir. Askeri giyimli diğer cepheden büst tasvirli sikkeler ise şunlardır: Kat. No. 23 (II. Tiberius), Kat. No. 24, Kat. No. 26 ve Kat. No. 27 (Mauricus Tiberius). Askeri giyimli imparator tasvirlerinde zırhla beraber pendilialı taç tasviri de görülmektedir. (Kat. No. 27).

Romalıların da kullandığı süslü bir giysi olan loros, Bizans dönemine geldiğinde konsül kıyafeti olarak kullanılmıştır¹⁹. I. Anastasius, I. Iustinus ve II. Iustinus dönemi sikkelerinde konsül kıyafeti görülmezken I. Iustinianus'un bir örneğinde karşımıza çıkar²⁰. Katalogda yer alan Mauricus Tiberius (Kat. No. 28, 29, 30, 31, 32), VII. Konstantinos (Kat. No. 42) ve II. Nikephoros (Kat. No. 44) dönemlerine ait toplam 7 adet sikke cepheden tasvir edilmiş ve konsül giysili imparator büstü tasvirine uymaktadır. Bu sikkelerden Mauricus Tiberius dönemine tarihlendirilen sikkelerde imparator yonca süslemeli taç ile betimlenmiş, sağ elinde mappa, sol elinde ise kartal başlı asa tutmaktadır. VII. Konstantinos dönemine tarihlendirilen sikkede (Kat. No. 42) imparator başında haçlı taç, sağ elinde akakia sol elinde ise haçlı globus tutar şekilde tasvir edilmiştir. II. Nikephoros dönemine tarihlendirilen sikkede (Kat. No. 44) sağ elde labarum, sol elde haçlı globus tutan imparator sakallı tasvir edilmiştir. Sikkelerde sakal tasviri genellikle iki veya daha

¹⁷ Grierson, s. 30.

¹⁸ Grierson, s. 30.

¹⁹ A.Semih Tulay, **Genel Nüvizmatik Sözlüğü**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2001, s.131.

²⁰ Gökalp, s. 25.

fazla figür kullanımında daha kıdemli olan veya daha yaşlı olan kişinin anlaşılabilmesi için kullanılır.

Cepheden tasvir edilmiş büstlerde sivil giysi dört örnekte görülür. II. Constans dönemine tarihlendirilen üç adet örnekte (Kat. No. 38, 39, 40) imparator ayakta ve khlamys giyimli olarak tasvir edilmiştir. VII. Konstantinos dönemine tarihlendirilen sikkede (Kat. No. 41) I. Romanos tek başına sakallı ve tablionlu khlamys giyimli olarak tasvir edilmiştir.

Kalıpların çok fazla kullanılması sikkelerde detayların kaybolmasına neden olmaktadır. Ayrıca kullanıma veya korozyona bağlı aşınmalardan dolayı giysi detayları anlaşılammış örnekler de vardır. Heraclius dönemine tarihlendirilen cepheden büst tasvirli örnekte (Kat. No. 37) sağ eldeki haçlı globus ve figürün başındaki taç dışında hiçbir detay görülmemektedir.

2.1.3. İki ve Daha Fazla Figürlüler

Bu başlık altında incelenen sikkeler, imparatorların iktidarlarını paylaştıkları kişiler veya eşleriyle beraber tasvir edildikleri örneklerdir. İki ve daha fazla figürlüler; ayakta tasvir edilmiş figürler ve tahtta oturur şekilde tasvir edilenler olarak iki grupta incelenmiştir. II. Iustinus dönemine tarihlendirilen sikkelerde (Kat. No. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22) imparator ve eşi Sophia tahtta oturur şekilde tasvir edilmiştir. Mauricus Tiberius dönemine tarihlendirilen sikkede (Kat. No. 25) imparator ve imparatoriçe tahtta oturur şekilde tasvir edilmişlerdir. Kullanıma bağlı aşınmalardan dolayı detaylar ve yazıt net değildir.

Focas dönemine tarihlendirilen sikkede ise (Kat. No. 33) Focas ve Leontia ayakta tasvir edilmiştir. İmparatorların eşleriyle beraber tasvir edildikleri sikkelerde genellikle imparator solda imparatoriçe ise sağda tasvir edilmiştir. İki ortak imparator betimlenirken yaşça büyük olan sakallı, genç olan ise sakalsız tasvir edilmektedir²¹. Heraclius dönemine tarihlendirilen sikkede (Kat. No. 34) solda Heraclius ayakta ve zırhlı olarak, sağda ise Heraclius Constantine ayakta ve khlamys giyimli olarak tasvir edilmiştir. Heraclius dönemine tarihlendirilen diğer sikkelerde (Kat. No. 35, 36)

²¹ Gökalp, s. 20.

detayları net olmayan ayakta ve cepheden üç figür tasvir edilmiştir. Ortada daha büyük şekilde tasvir edilen figür Heraclius olarak yorumlanmıştır. VII. Konstantinos dönemine tarihlendirilen sikkede (Kat. No. 43) figürler diğer sikkelerden farklı olarak ayakta değil büst olarak betimlenmiştir. Bu sikkede solda VII. Konstantinos sakallı, sağda ise II. Romanos sakalsız ve daha küçük olarak tasvir edilmiştir. Bu sikkede asıl imparatorun VII. Konstantinos olduğu, ikinci figür olan II. Romanos'un hem daha küçük betimlenmesiyle hem de sakalsız olarak betimlenmesiyle vurgulanmıştır.

2.1.4. İsa Tasvirililer

İsa figürü ilk olarak Geç Roma sikkelerinde, evlilik töreni için basılan soliduslarda görülmektedir²². Daha sonraki yıllarda yaygınlaşarak anonim follislerin darp ettirildiği dönemlerde ön yüzün standart figürü haline gelmiştir.

Katalogda yer alan sikkelerden anonim follisler dışında ön yüzünde İsa tasviri bulunan 10 adet sikke bulunmaktadır. Üç farklı imparator döneminde bastırılan bu sikkeler cepheden İsa büstü olanlar ve İsa'nın ayakta betimlendiği sikkelerdir.

X. Konstantinos döneminde bastırılan dört adet sikkede (Kat. No. 65, 66, 67, 68) İsa; ayakta, tunik ve himation giyimli ve haç nimbuslu olarak tasvir edilmiştir.

IV. Romanos dönemine tarihlendirilen üç adet sikkede (Kat. No. 69, 70, 71) ön yüzde cepheden haç nimbuslu ve sakallı İsa büstü yer alır.

VII. Mikhael dönemine tarihlendirilen üç adet altın sikkede (Kat. No. 72, 73, 74) cepheden İsa büstü uzun sakallı ve haç nimbuslu olarak tasvir edilmiştir. 11. ve 14. Yüzyıllar arasında basılan son Bizans altın sikkeleri yalnızca Konstantinopolis'te üretilmiştir²³. VII. Mikhael dönemine tarihlendirilen üç adet sikkenin (Kat. No. 72, 73, 74) imparatorluğun son altın sikkelerinden olması bakımından önemlidir.

Ön yüzde İsa tasviri olan tüm örneklerde İsa sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış ve sol elinde kitap taşır şekilde tasvir edilmiştir.

²² Gökalp, s. 35.

²³ Stefan Karwiese, **Antik Nümitmatığe Giriş**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1995, s. 121.

2.2. ARKA YÜZ BETİMLEMELERİ

Bizans sikkelerinde arka yüzde genellikle birim işareti bulunurken, özellikle anonim follislerde görüldüğü gibi dört veya üç satırlık yazıtlar veya Meryem, imparator, imparatoriçe tasvirleri bulunur.

Arka yüz betimlemelerinde en yüksek oran birim işaretli sikkeler grubuna aittir. En az orana sahip grup ise haç tasvirli sikkeler grubudur.

Anonim follislerde 12 adet sikkenin arka yüzünde yazıt bulunmaktadır. Anonim follislerin B1, C1 ve I gruplarına dahil toplam altı adet sikkenin arka yüzünde haç tasviri varken yalnızca iki adet sikkede Meryem tasviri bulunmaktadır.

2.2.1. Birim İşaretliler

Bizans sikkeleri üç metalden basılmıştır. Bunlar altın, gümüş ve bakırdır. 11. yy'da elektron ve billion sikkeler de yoğun olarak basılmıştır²⁴. Sikkelerin içindeki madenlerin oranları döneminin siyasi ve mali gelişmelerinin etkisi ile değişmiştir²⁵. Özellikle enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde ayar düşüklüğüne gidilmiştir²⁶.

Bakır sikkelerdeki değer birimleri ve arka yüzde belirttikleri harfler aşağıdaki tabloda belirtildiği gibidir:

Follis	40 nummi	Yaklaşık 9 gr.	M
Yarım Follis	20 nummi	Yaklaşık 4.5 gr.	K
Dekannummi	10 nummi	Yaklaşık 2.25 gr.	I
Pentanummi	5 nummi		Є veya Ə

Değer işaretleri arka yüzde ya Yunan harfleriyle ya da Roma rakamlarıyla gösterilirdi²⁷. Bu tez çalışması kapsamında incelenen 74 adet sikkenin 40 adedi birim

²⁴ Tekin, s.37.

²⁵ Alexander P. Kazhdan, **The Oxford Dictionary of Byzantium Vol 1**, Oxford University Press, New York, 1991, s. 478.

²⁶ Ünal, s. 6.

²⁷ W. Harl, s. 17.

işaretlidir. 32 adet sikkede 40 nummi değer işareti olan ‘M’ harfi tasvir edilirken beş adet sikkede 20 nummi değer işareti olan ‘K’ harfi işlenmiştir. Yalnızca bir adet pentanummium sikkede (Kat. No. 10) 5 nummi değer işareti olan ‘E’ tasvir edilmiştir. Arka yüzde değer işareti olarak Roma rakamı yalnızca iki adet sikkede kullanılmıştır. 20 nummi değer işareti olarak iki adet sikkenin arka yüzünde (Kat. No. 23, 32) ‘XX’ tasvir edilmiştir.

2.2.2. Yazıtlı Tipler

Sikkeler üzerinde görülen yazılar önceleri Latince, Latincenin kullanıldığı dönem kabaca I. Anastasius’tan Heraclius iktidarının sonuna kadardır. 7. Yüzyılda özellikle II. Constans’tan itibaren eski Yunanca harfler ve Latince harflerin beraber kullanıldığı görülmüştür²⁸.

Bu başlık altında anonim follis grubuna dahil sikkeler ayrı tutularak katalogta yer alan diğer yazıtlı tipler incelenmiştir.

VII. Konstantinos dönemine tarihlendirilen ve ön yüzünde I. Romanos’un tek başına tasvir edildiği bir örnekte (Kat. No. 41) arka yüzde +RWMA / NENÖCWbA / SILEVSRW / MAIWN yazısı okunmaktadır. Aynı döneme tarihlendirilen ve ön yüzünde VII. Konstantinos’un tek başına tasvir edildiği örnekte (Kat. No. 42) ise +CONST / ENÖEObA / SILEVSR / OMCON yazıtı okunmaktadır. Yine aynı döneme tarihlendirilen ve ön yüzünde VII. Konstantinos ve II. Romanos’un beraber tasvir edildiği örnekte (Kat. No. 43) +CONST’/ CÖROMAN / ChXRIST / b’ROMEO yazısı okunmaktadır.

II. Nikephoros dönemine tarihlendirilen sikkede (Kat. No. 44) arka yüzde dört satır halinde okunaksız bir yazı bulunmaktadır.

2.2.3. Haç Tasvirililer

Bizans sikkelerinde haç dört tip olarak görülür: Latin haçı (düz), potent haçı, patrik haçı, basamaklı kaide üstünde haç²⁹. Sikkelerin ön yüzlerinde taçlarda, asa

²⁸ Tekin, s. 34.

²⁹ Tekin, s. 31.

başlarında veya boş alanlarda kullanılabildiği gibi arka yüzlerde tek başına da kullanılmıştır. Katalogda yer alan sikkelerin arka yüzlerinde tek başına betimlenen haçlar üç biçimdedir: Latin haçı, basamaklı kaide üstünde haç ve mücevher taşları ile süslenmiş haç. İki basamaklı kaide üstünde haç yalnızca iki örnekte (Kat. No. 57, 58) görülmüştür. Anonim follislerin B1 grubuna ait bu örneklerde haçın kolları arasında IS XS / bAS ILC / bAS ILE yazısı vardır. Değerli taşlar ile süslenmiş haç ise üç örnekte (Kat. No. 59, 60, 61) görülmüştür. Anonim follislerin C grubuna dahil olan üç örnekte haçın kolları arasında IC - XC / NI – KA yazıtı bulunmaktadır. Ayrıca bu üç örnekte haçın kollarının ucunda birer nokta bulunmaktadır. Tek başına Latin haçı sadece bir örnekte görülmektedir. (Kat. No. 63) Anonim follislerin I grubuna dahil bu örnekte haçın her bir kolunun ucunda iki küçük nokta arasında bir büyük nokta bulunmaktadır. IV. Romanos döneminde tarihlendirilen üç sikke örneğinde (Kat. No. 69, 70, 71) ortasında X olan bir Latin haçı tasvir edilmiştir. Ayrıca haçın kolları arasında C R P Δ yazmaktadır.

2.2.4. İmparator ve İmparatoriçe Tasviriler

Katalog kapsamında incelenen sikkelerin arka yüzlerinde imparator ve imparatoriçe tasvir edilen toplam yedi adet sikke olduğu tespit edilmiştir. Bu sikkelerin en erkeni X. Konstantinos (Kat. No. 65, 66, 67, 68) en geçi ise VII. Mikhael (Kat. No. 72, 73, 74) dönemlerine tarihlendirilir.

X. Konstantinos dönemine tarihlendirilen sikkelerde Solda Eudokia ayakta ve cepheden, sağda Konstantinos ayakta ve cepheden aralarında ortasında haç olan labarum tutar şekilde tasvir edilmişlerdir.

VII. Konstantinos dönemine tarihlendirilen üç adet histamenonda arka yüzde sakallı ve cepheden tasvir edilmiş pendialı haçlı taç ve yakalı loros giyimli imparator büstü tasvir edilmiştir.

2.3. ANONİM FOLLİSLER

969'da I. Ioannes Tzimiskes'in tahta çıkışı ile 1092'de I. Aleksios'un büyük parasal reformu arasında imparatorluğun bakır madeni parası önceki yüzyıllardan iki

önemli şekilde farklıdır: Birincisi şimdiye kadar sadece altın sikkelerde kullanılan İsa büstünün kullanılması ikincisi ise bu sikkelerin herhangi bir imparator adına basılmamış olmalarıdır. On bir hükümdarı kapsayan doksan yıllık bir zaman diliminde (I. Ioannes Tzimiskes, II. Basileios, VIII. Konstantinos, III. Romanos, IV. Mikhael, V. Mikhael, Zoe, IX. Konstantinos, Theodora, VI. Mikhael ve I. Isaakios) sikkeler üzerinde hiçbir hükümdarın adı yer almamıştır³⁰.

İsa'nın büst halinde sikkeler üzerinde ana tip olarak tasvir edilmesi II. Iustinianus döneminde başlatılmıştır³¹. İsa'nın ayakta betimlenmesi ise ilk kez imparator I. Aleksios döneminde görülür ve II. Theodoros ile son bulur³².

Anonim follisler 15 alt gruba ayrılmaktadır³³. Katalogda yer alan anonim follis grubuna ait 20 adet sikke 6 adet alt gruba ayrılır.

A2 grubu anonim follisler: Ön yüzde İsa büstüyle beraber başının etrafında EMMA NOVHA (Tanrı bizimledir.) yazısı yer alır. İsa büstünün sağ ve sol boşluğunda ise IC – XC: İhsus Xsristus (İsa) yazısının kısaltılmış hali yer alır. Arka yüzde ise dört satır halinde +IhSϸS / XRISTϸS / bASILEϸ / bASILE yazısı yer alır. Katalogda en fazla orana sahip anonim follis sikkeleri A2 Grubu sikkelerdir. (Kat. No. 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56)

B1 grubu follisler: Ön yüz betimi A2 grubu sikkeler gibidir. Arka yüzde üç basamak üzerinde haç, yukarıda haçın kolları arasında IS XS, aşağıda haçın kolları arasında bAS ILE / bAS ILE yazısı yer alır. Katalogda iki adet sikke bu gruba dahildir. (Kat. No. 57, 58)

C1 grubu anonim follisler: İsa Antiphones'in dizlerine kadar betimlenmiş figürüyle beraber EMMA NOVHA yazısı ve büstün sağ ve sol boşluğunda ise IC – XC yazısı yer alır. Arka yüzde ise mücevher taşları ile süslenmiş haç ve haçın kolları arasında IC - XC / NI – KA yazısı yer alır. Katalogda bu gruba dahil üç adet sikke bulunur. (Kat. No. 59, 60, 61)

³⁰ Grierson, Phillip ve Alfred R. Bellinger. **Catalogue of the Byzantine Coins In the Dumbarton Oaks Collection And In The Whittemore Collection Vol. 3 Part 2 Basil I to Nicephorus III 867-1081**, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington D.C., 1973, s. 634.

³¹ Gökalp, s. 36.

³² Gökalp, s. 37.

³³ Grierson ve Bellinger DOC3/2, s. 635.

G grubu anonim follisler: Ön yüzde haç nimbuslu İsa büstü, arka yüzde orans duruşunda Meryem tasviri yer alır. Katalogda bu tanıma uyan sadece bir adet sikke vardır. (Kat. No. 62)

I grubu anonim follisler: Ön yüzde haç nimbuslu İsa büstü yer alır. Uzun çatalı sakallı olarak tasvir edilen büst tunik ve himation giyimlidir. Arka yüzde Latin haçı tasviri vardır. Katalogda bu gruba dahil bir adet sikke bulunmaktadır. (Kat. No. 63)

K grubu anonim follisler: Ön yüzde haç nimbuslu İsa büstü sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış ve sol elinde kitap taşır şekilde tasvir edilmiştir. Arka yüzde Meryem'in dizlerine kadar betimlenmiş orans duruşunda figürü yer alır. Katalogda bu gruba dahil bir adet sikke yer almaktadır. (Kat. No. 64)

2.4. ÖN YÜZ LEJANTLARI

Sikke lejantları başta sikkeyi bastıran imparatorun adı, basım tarihi ve birimi olmak üzere birçok konuda bilgiler verir. Sikkeler üzerinde görülen yazı önceleri Latince'dir. Latincenin kullanıldığı dönem kabaca I. Anastasius'tan Heraclius iktidarının sonuna kadardır³⁴. II. Constans'tan itibaren Eski Yunanca harfler ve Latince harfler beraber kullanılmıştır. Yunanca ilk yazı II. Constans'ın bakır sikkelerinde görülür³⁵.

Katalogda yer alan sikkelerin ön yüzlerinde imparator isimleriyle beraber yer alan unvan ve sıfatlar ile anlamları aşağıdaki şekildedir:

DN (Dominus Noster): Efendimiz

PP (Perpetuus): Ebedi

AVG veya AVC (Avgustus): Yüce, kutsal

Tez Kataloğunda yer alan sikkelerin ön yüz lejantları:

DN ANASTA – SIVS PP AVC: (Kat. No: 1-2)

DN IVSTI – NVS PP AVC: (Kat. No: 3-4-5-13-14-15-17)

DN IVSTINI – ANVS PP AVC: (Kat. No: 6-7-8-9-12)

³⁴ Tekin, s. 34.

³⁵ Tekin, s. 34.

DN IVSTI – NIVS PA: (Kat. No: 11)
ON MAVR – TIBERI PP AV: (Kat. No: 24-26-27)
ON MAVTI – CNPAVT: (Kat. No: 28-29-30-31)
ON FOCA – NEPEAV: (Kat. No: 33)
+RWMAN bASILEVSRWM: (Kat. No: 41)
+CONST' CEROMAN' b' ROM': (Kat. No: 43)
+EMMA NOVHA: (Kat. No: 45-47-48-49-52-53-54-55-58-65)

2.5. ARKA YÜZ LEJANTLARI

Bizans sikkelerinin ön yüz lejantları gibi arka yüz lejantları da başlarda Latince'dir³⁶. Ofis harfleri ve değer işaretleri normalde Yunancadır, tarih rakamları ise ağırlıklı olarak Latince'dir³⁷.

Tez Kataloğunda yer alan sikkelerin arka yüz lejantları:

A/N/N/O: (Kat. No: 12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37)
N/Є/O: (Kat. No: 38-39)
ANA: (Kat. No: 40)
+RWMA / NCNΘEWbA / SILEVSRW / MAIWN: (Kat. No: 41)
+CONST / CNΘEObA / SILEVSR / OMCON: (Kat. No: 42)
+CONST' / CEROMAN / ChXRIST / b'ROMEO: (Kat. No: 43)
+IhSϸS / XRISTϸS / bASILEϸ / bASILE: (Kat. No: 45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56)
(IS XS) / bAS ILC / bAS ILE: (Kat. No: 57-58)
IC - XC / NI – KA: (Kat. No: 59-60-61)
MP, sağ boşlukta ΘV: (Kat. No: 62)
C R P Δ: (Kat. No: 69-70-71)
+MIX AHA RACIAOΔ: (Kat. No: 74-73-72)

³⁶ Gökalp, s. 42.

³⁷ Grierson, s. 40.

2.5.1. Darphaneler

Katalogda yer alan anonim follis grubuna ait 20 adet sikkenin darphanesi belirsizken geri kalan sikkelerin beş farklı darphanede darp ettirildiği tespit edilmiştir.

33 adet sikke ile en fazla orana sahip darphane Konstantinopolis darphanesidir. (**Tablo 2**) 10 adet sikke Antiokheia darphanesinde darp ettirilirken Nikomedia ve Kyzikos darphanelerine atfedilen beşer adet sikke bulunmaktadır. Bir adet sikke ise (Kat. No. 25) Thessalonika darphanesine aittir.

Beş adet darphanenin sikkeler üzerinde yazılma şekli aşağıdaki gibidir:

Konstantinopolis; CON.

Antiokheia; ЧНЧП, THEUP.

Nikomedia; NIKO, NIKA.

Kyzikos; KYZ.

Thessalonika; TES.

Konstantinopolis ve Antiokheia’da basılmış sikkelerin kesiminde, darphane işaretinin solunda beş Yunan harfinden biri bulunur ve bu harf paranın basıldığı atölyeyi veya officina’yı gösterir. Diğer darphanelerde basılan paralarda sadece 1. ve 2. atölyeyi gösteren A ve B harfleri bulunur³⁸.

³⁸ W. Harl, s. 16.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATALOG

3.1. KATALOG

Bu tez çalışması kapsamında incelenen 74 adet Bizans sikkesinin katalog numaraları ve imparatorlara göre dağılımı aşağıda yer almaktadır. Buna göre katalogda en yüksek orana sahip sikke grubunu anonim follisler oluşturur. En az orana sahip sikkeler ise birer sikke ile II. Tiberius, Focas ve II. Nikephoros dönemlerine tarihlendirilir. (**Tablo 1**)

Katalog numarası	İmparator
1-2	I. Anastasius
3-5	I. Iustinus
6-12	I. Iustinianus
13-22	II. Iustinus
23	II. Tiberius
24-32	Mauricius Tiberius
33	Focas
34-37	Heraclius
38-40	II. Constans
41-43	VII. Konstantinos
44	II. Nikephoros
45-56	Anonim Follis A2 Grubu
57-58	Anonim Follis B1 Grubu
59-61	Anonim Follis C1 Grubu
62	Anonim Follis G Grubu
63	Anonim Follis I Grubu
64	Anonim Follis K Grubu
65-68	X. Konstantinos
69-71	IV. Romanos
72-74	VII. Mikhael

I. ANASTASIUS DÖNEMİ SİKKELERİ

Katalog No. 1: I. Anastasius, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15955.

Ölçüler: ağırlık: 13,99 gr., çap: 33 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 498 – 518.

Ön Yüz Tanımı: [DN] ANAST[A] – SIVS PP A[VC].

Büst sağa, diademli, zırhlı ve paludamentumlu. Sağ omuzda yıldız.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, sağ ve sol boşlukta birer yıldız, soldaki yıldızın altında nokta, aşağıda ofis harfi, kesimde CON.

Referans: DOC/1, s. 22. no. 231.1.

Katalog No. 2: I. Anastasius, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 16112.

Ölçüler: ağırlık: 15,69 gr., çap: 31 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 498-518.

Ön Yüz Tanımı: [D]NANASTA – SIVS PPAV[C].

Büst sağa, diademli, zırhlı ve paludamentumlu.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, sağ ve sol boşlukta birer yıldız; aşağıda ofis harfi, kesimde CON.

Referans: DOC/1, s. 20, no. 23f.1.

I. IUSTINUS DÖNEMİ SİKKELERİ

Katalog No. 3: I. Iustinus, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 14950

Ölçüler: ağırlık: 16,5 gr., çap: 32 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 518 – 527.

Ön Yüz Tanımı: DN IVSTI – NVS PP AVC.

Büst sağa, diademli, zırlı ve paludamentumlu.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, sağ ve sol boşlukta birer yıldız; aşağıda ofis harfi, kesimde CON.

Referans: DOC/1, s. 39, no. 8c.1.

Katalog No. 4: I. Iustinus, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15825

Ölçüler: ağı: 16,17 gr., ç.: 30 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 518 – 527.

Ön Yüz Tanımı: DN IVSTI – NVS PP [AVC].

Büst sağa, diademli, zırlı ve paludamentumlu. Sağ omuzda bir yıldız.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, sağ ve sol boşlukta birer haç; aşağıda ofis harfi, kesimde CON.

Referans: DOC/1, s. 41, no. 11.

Katalog No. 5: I. Iustinus, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 16216.

Ölçüler: ağı: 15,1 gr., ç.: 30 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 518 – 527.

Ön Yüz Tanımı: DN IVSTI – NVS PP AVC.

Büst sağa, diademli, zırlı ve paludamentumlu.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, sağ boşlukta haç, sol boşlukta yıldız; aşağıda ofis harfi, kesimde CON.

Referans: DOC/1, s. 41, no. 9c.1.

I. IUSTINIANUS DÖNEMİ SİKKELERİ

Katalog No. 6: I. Iustinianus, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 16124.

Ölçüler: ağı: 17,16 gr., ç.: 30 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 527 – 538.

Ön Yüz Tanımı: DN IVSTINI – [ANVS] PP A[VC].

Büst sağa, diademli, zırlı ve paludamentumlu.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, sağ boşlukta uzun haç, sol boşlukta yıldız; aşağıda ofis harfi, kesimde CON.

Referans: DOC/1, s. 79, no. 28d.1.

Katalog No. 7: I. Iustinianus, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15540.

Ölçüler: ağırlık: 14,86 gr., çap: 32 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 555 – 556.

Ön Yüz Tanımı: DN [IVST]INI – ANVS PP AVC.

Büst cepheden, tüy sorguçlu miğfer giymiş, zırlı ve süvari betimli kalkanlı, sağ elinde haçlı globus tutuyor. Sağ boşlukta haç.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı; aşağıda ofis harfi, kesimde CON.

Referans: DOC/1, s. 93, no. 52.

Katalog No. 8: I. Iustinianus, AE / Yarım Follis.

Müze Envanter No.: 15856.

Ölçüler: ağırlık: 9,5 gr., çap: 23 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 527 – 538.

Ön Yüz Tanımı: DN IVSTINI – [ANVS PP] A[VC].

Büst sağa, diademli, zırlı ve paludamentumlu.

Arka Yüz Tanımı: K, solda uzun haç, yukarıda ve aşağıda yıldız, sağda A.

Referans: DOC/1, s. 81, no. 33a.

Katalog No. 9: I. Iustinianus, AE / Yarı Follis.

Müze Envanter No.: 14960.

Ölçüler: ağırlık: 8,085 gr., çap: 25 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 527 – 538.

Ön Yüz Tanımı: DN IVSTINI – [ANVS] PP AVC.

Büst sağa, diademli, zırhlı ve paludamentumlu. Sağ omuzda yıldız.

Arka Yüz Tanımı: K, solda uzun haç, yukarıda ve aşağıda yıldız, sağda ofis harfi.

Referans: DOC/1, s. 81, no. 33c.

Katalog No. 10: I. Iustinianus, AE / Pentanmmium.

Müze Envanter No.: 15742.

Ölçüler: ağırlık: 1,51 gr., çap: 15 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 543 – 565.

Ön Yüz Tanımı: Yazı okunaksız.

Büst sağa.

Arka Yüz Tanımı: € , daire içinde. Sağda +.

Referans: DOC/1, s. 103, no. 97e.1.

Katalog No. 11: I. Iustinianus, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 16263.

Ölçüler: ağırlık: 17,82 gr., çap: 31 mm.

Darp Yeri: Nikomedia.

Dönem: MS 527 – 538.

Ön Yüz Tanımı: DN IV[STI] – NIVS PA.

Büst sağa, diademli, zırhlı ve paludamentumlu.

Arka Yüz Tanımı: Daire içinde M, yukarıda haç, sol boşlukta yıldız, sağda boşlukta haç; aşağıda ofis harfi, kesimde NIKM.

Referans: DOC/1, s. 110, no. 109.

Katalog No. 12: I. Iustinianus, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15483.

Ölçüler: ağırlık: 19,78 gr., çap: 37 mm.

Darp Yeri: Antiokheia.

Dönem: MS 546 – 547.

Ön Yüz Tanımı: [DN IVS]TINI – ANV[S PP AVC].

Büst cepheden, tüy sorguçlu miğfer giymiş, zırlı ve süvari betimli kalkanlı. Sağ elinde haçlı globus tutuyor, sağ boşlukta haç.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı; aşağıda ofis harfi, kesimde, ЧНЧП.

Referans: DOC/1, s. 143, no. 217a.

II. IUSTINUS DÖNEMİ SİKKELERİ

Katalog No. 13: II. Iustinus, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15024.

Ölçüler: ağırlık: 13,65 gr., çap: 28 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 570 – 571.

Ön Yüz Tanımı: DN IVSTI – [NVS PP AVC].

II. Iustinus ve Sophia tahtta oturuyorlar, cepheden, II. Iustinus sağ elinde haçlı globus tutuyor, Sophia sağ elinde haçlı asa tutuyor. Her ikisinin de başında nimbus var.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı; aşağıda ofis harfi, kesimde CON.

Referans: DOC/1, s. 208, no. 29c.1.

Katalog No. 14: II. Iustinus, AE / Yarım Follis.

Müze Envanter No.: 15026.

Ölçüler: ağırlık: 6,10 gr., çap: 25 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 568 – 569.

Ön Yüz Tanımı: DN IVSTI – NVS PP [AVC].

II. Iustinus ve Sophia tahtta oturuyorlar, cepheden. II. Iustinus sağ elinde haçlı globus tutuyor. Her ikisinin de başında nimbus var.

Arka Yüz Tanımı: K, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, aşağıda ofis harfi.

Referans: DOC/1, s. 214, no. 47a.

Katalog No. 15: II. Iustinus, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15010.

Ölçüler: ağı.: 9,840 gr., ç.: 27 mm.

Darp Yeri: Nikomedia.

Dönem: MS 570 – 571.

Ön Yüz Tanımı: [DN IVSTI] – NVS PP A.

II. Iustinus ve Sophia tahtta oturuyorlar, cepheden. II. Iustinus pendilialı taçlı ve sağ elinde haçlı globus tutuyor. Sophia sağ elinde haçlı haçlı asa tutuyor. Her ikisinin de başında nimbus var.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, aşağıda ofis harfi, kesimde NIKO.

Referans: DOC/1, s. 228, no. 96a.3.

Katalog No. 16: II. Iustinus, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15018.

Ölçüler: ağı.: 12,080 gr., ç.: 28 mm.

Darp Yeri: Kyzikos.

Dönem: MS 572 – 573.

Ön Yüz Tanımı: Yazı okunaksız.

II. Iustinus ve Sophia tahtta oturuyorlar, cepheden. Başlarının arasında haç, II. Iustinus sağ elinde haçlı globus tutuyor, Sophia haçlı asa taşıyor.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, aşağıda ofis harfi, kesimde KYZ.

Referans: IBC/1, s. 89, no. 172.

Katalog No. 17: II. Iustinus, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15491.

Ölçüler: ağı.: 11,14 gr., ç.: 32 mm.

Darp Yeri: Kyzikos.

Dönem: MS 574 – 575.

Ön Yüz Tanımı: DN IVSTI – [NVS PP AVC].

II. Iustinus ve Sophia tahtta oturuyorlar, cepheden. II. Iustinus sağ elinde haçlı globus tutuyor. Sophia sağ elinde haçlı asa tutuyor. Sikkenin etrafı nokta bordürlü.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, aşağıda ofis harfi, kesimde KYZ.

Referans: DOC/1, s. 236, no. 123a.1.

Katalog No. 18: II. Iustinus, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15852.

Ölçüler: ağı.: 10,36 gr., ç.: 26 mm.

Darp Yeri: Kyzikos.

Dönem: MS 574 – 575.

Ön Yüz Tanımı: yazıt okunaksız.

II. Iustinus ve Sophia tahtta oturuyorlar, cepheden. II. Iustinus sağ elinde haçlı globus tutuyor. Sophia sağ elinde haçlı asa tutuyor. Başlarında nimbus var sikkenin etrafı bordürlü.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, aşağıda ofis harfi, kesimde KYZ.

Referans: DOC/1, s. 236, no. 123a.1.

Katalog No. 19: II. Iustinus, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15017.

Ölçüler: ağı.: 14,220 gr., ç.: 30 mm.

Darp Yeri: Kyzikos.

Dönem: MS 576 – 577.

Ön Yüz Tanımı: yazıt okunaksız.

II. Iustinus ve Sophia tahtta oturuyorlar, cepheden. II. Iustinus sağ elinde haçlı globus tutuyor. Sophia sağ elinde haçlı asa tutuyor. Başlarının arasında haç var. Sikkenin etrafı bordürlü.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, aşağıda ofis harfi, kesimde KYZ. Çift basım.

Referans: DOC/1, s. 237, no. 125b.1.

Katalog No. 20: II. Iustinus, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15019.

Ölçüler: ağı.: 11,495 gr., ç.: 27 mm.

Darp Yeri: Antiokheia.

Dönem: MS 573 – 574.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt okunaksız.

II. Iustinus ve Sophia tahtta oturuyorlar, cepheden. Aralarında uzun haçlı globus tutuyorlar, her ikisinin elinde uzun asa. Sikkenin etrafı nokta bordürlü.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, aşağıda ofis harfi, kesimde Theup.

Referans: DOC/1, s. 244, no. 156.1.

Katalog No. 21: II. Iustinus, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15202.

Ölçüler: ağı.: 11,65 gr., ç.: 30 mm.

Darp Yeri: Antiokheia.

Dönem: MS 573 – 574.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt okunaksız.

II. Iustinus ve Sophia tahtta oturuyorlar, cepheden. Aralarında uzun haçlı globus tutuyorlar, her ikisinin elinde uzun asa var. Her ikisinin başında nimbus var. Sikkenin etrafı nokta bordürlü. Sikke ikincil bir kullanım için delinmiştir.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, aşağıda ofis harfi, kesimde Theup.

Referans: DOC/1, s. 244, no. 156.1; Grierson, s. 353, no. 143.

Katalog No. 22: II. Iustinus, AE / Yarım Follis.

Müze Envanter No.: 15043.

Ölçüler: ağı.: 6,35 gr., ç.: 24 mm.

Darp Yeri: Antiokheia.

Dönem: MS 570 – 571.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt okunaksız.

II. Iustinus ve Sophia tahtta oturuyorlar, cepheden. Aralarında uzun haçlı globus tutuyorlar. Her ikisinin elinde uzun asa var. Her ikisinin başında nimbus var. Sikkenin etrafı nokta bordürlü.

Arka Yüz Tanımı: K, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, aşağıda ofis harfi.

Referans: DOC/1, s. 246, no. 166.

II. TIBERIUS DÖNEMİ SİKKESİ

Katalog No. 23: II. Tiberius, AE / Yarım Follis.

Müze Envanter No.: 15998.

Ölçüler: ağırlık: 6,44 gr., çap: 23 mm.

Darp Yeri: Nikomedia.

Dönem: MS 579 – 582.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt okunaksız.

Büst cepheden, zırhlı, miğferli. Sağ elinde haçlı globus tutuyor, sol omuzda kalkan.

Arka Yüz Tanımı: XX, yukarıda haç, kesimde NIKO. NIKO'dan sonra B.

Referans: DOC/1, s.280, no: 33b.2.

MAURICIUS TIBERIUS DÖNEMİ SİKKELERİ

Katalog No. 24: Mauricius Tiberius, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 14953.

Ölçüler: ağırlık: 10,275 gr., çap: 28 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 588 – 589.

Ön Yüz Tanımı: ON MAVR – Tib[ERI PP AV].

Büst cepheden, tüy sorguçlu miğferli, zırhlı ve kalkanlı. Sağ elinde haçlı globus tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, aşağıda ofis harfi, kesimde CON.

Referans: DOC/1, s. 305, no. 30c.

Katalog No. 25: Mauricius Tiberius, AE / Yarım Follis.

Müze Envanter No.: 15038.

Ölçüler: ağı: 5,30 gr., ç.: 20 mm.

Darp Yeri: Thessalonika.

Dönem: MS 582 – 583.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt okunaksız.

İmparator ve imparatoriçe cepheden, tahtta oturuyorlar. İmparator sağ elinde haçlı globus tutuyor, imparatoriçe sağ elinde asa tutuyor. Sikkenin etrafı nokta bordürlü.

Arka Yüz Tanımı: K, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, kesimde TES.

Referans: DOC/1, s. 320, no. 71.

Katalog No. 26: Mauricius Tiberius, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15155.

Ölçüler: ağı: 10,85 gr., ç.: 27 mm.

Darp Yeri: Nikomedia.

Dönem: MS 588 – 589.

Ön Yüz Tanımı: ON [] – TIBERI.

Büst cepheden, miğferli ve zırhlı. Sağ elinde haçlı globus tutuyor. Sol omuzda kalkan.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, altta ofis harfi, kesimde NIKO.

Referans: DOC/1, s. 325, no. 97a.

Katalog No. 27: Mauricius Tiberius, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 14957.

Ölçüler: ağı: 10,220 gr., ç.: 30 mm.

Darp Yeri: Kyzikos.

Dönem: MS 591 – 592.

Ön Yüz Tanımı: [ON] MAV[] – TIBERI.

Büst cepheden, zırlı, pendilialı taçlı, Sağ elinde haçlı globus tutuyor. Sol omuzda kalkan.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O sağda yıl rakamı, altta ofis harfi, kesimde KYZ.

Referans: DOC/1, s. 332, no. 128b.

Katalog No. 28: Mauricius Tiberius, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 16134.

Ölçüler: ağı: 12,18 gr., ç.: 28 mm.

Darp Yeri: Antiokheia.

Dönem: MS 591 – 592.

Ön Yüz Tanımı: [ON] MAVTI – CNPAVT.

Büst cepheden, konsül giysili, yonca süslemeli taçlı. Sağ elinde mappa, sol elinde kartal başlı asa tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O sağda yıl rakamı, altta ofis harfi, kesimde THEUP.

Referans: DOC/1, s. 341, no. 162c.

Katalog No. 29: Mauricius Tiberius, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15548.

Ölçüler: ağı: 12,25 gr., ç.: 31 mm.

Darp Yeri: Antiokheia.

Dönem: MS 592 – 593.

Ön Yüz Tanımı: [ON] MAVTI – CNPAVT.

Büst cepheden, konsül giysili, yonca süslemeli taçlı. Sağ elinde mappa, sol elinde kartal başlı asa tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O sağda yıl rakamı, altta ofis harfi, kesimde THEUP.

Referans: DOC/1, s. 341, no. 163b.

Katalog No. 30: Mauricius Tiberius, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15504.

Ölçüler: ağırlığı: 11,74 gr., çapı: 29 mm.

Darp Yeri: Antiokheia.

Dönem: MS 595 – 596.

Ön Yüz Tanımı: ON MAVTI – CNPAVT.

Büst cepheden, konsül giysili, yonca süslemeli taçlı. Sağ elinde mappa, sol elinde kartal başlı asa tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O sağda yıl rakamı, altta ofis harfi, kesimde THEUP.

Referans: DOC/1, s. 343, no. 166b.

Katalog No. 31: Mauricius Tiberius, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15025.

Ölçüler: ağırlığı: 11 gr., çapı: 26 mm.

Darp Yeri: Antiokheia.

Dönem: MS 597 – 598.

Ön Yüz Tanımı: [ON] MAVTI – CNPAVT.

Büst cepheden, konsül giysili, yonca süslemeli ve pendilialı taçlı. Sağ elinde mappa, sol elinde kartal başlı asa tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O sağda yıl rakamı, altta ofis harfi, kesimde THEUP.

Referans: DOC/1, s. 344, no. 168a.

Katalog No. 32: Mauricius Tiberius, AE / Yarım Follis.

Müze Envanter No.: 15986.

Ölçüler: ağırlığı: 6,24 gr., çapı: 22,5 mm.

Darp Yeri: Antiokheia.

Dönem: MS 589 – 590.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt okunaksız.

Büst cepheden, konsül giysili, yonca süslemeli taçlı. Sağ elinde mappa, sol elinde kartal başlı asa tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: XX, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, altta A.

Referans: DOC/1, s. 347, no. 181.

FOCAS DÖNEMİ SİKKESİ

Katalog No. 33: Focas, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 14954.

Ölçüler: ağırlık: 10,310 gr., çap: 27 mm.

Darp Yeri: Antiokheia.

Dönem: MS 604 – 605.

Ön Yüz Tanımı: ON FOC[A] – NEP[EAV].

Solda Focas ayakta, taç giymiş, elinde haçlı globus tutuyor. Sağda Leontia ayakta, taç giymiş, sağ elinde haçlı asa tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: m, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, kesimde THEUP. Sikkenin etrafı nokta bordürlü.

Referans: DOC2/1, s. 187, no. 85.1 vd.

HERACLIUS DÖNEMİ SİKKELERİ

Katalog No. 34: Heraclius, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15421.

Ölçüler: ağırlık: 9,95 gr., çap: 30 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 629 – 630.

Ön Yüz Tanımı: Solda Heraclius ayakta, zırhlı. Sağda Heraclius Constantine ayakta, khlamys giyimli.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı (okunaksız), aşağıda ofis harfi kesimde CON.

Referans: DOC2/1, s. 295, no. 105.

Katalog No. 35: Heraclius, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15969.

Ölçüler: ağırlık: 8,54 gr., çap: 20,5 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 625 – 627.

Ön Yüz Tanımı: Ayakta cepheden üç figür.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda ANNO ve haç, solda monogram (belirsiz), sağda yıl rakamı (belirsiz), aşağıda A, kesimde CON.

Referans: DOC2/1, s. 293, no. 100.

Katalog No. 36: Heraclius, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 14977.

Ölçüler: ağırlık: 4,330 gr., çap: 26 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 616 – 619.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt yok. Ayakta cepheden üç figür. Ortada Heraclius.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, aşağıda ofis harfi, kesimde CON.

Referans: DOC2/1, s. 289, no. 90.

Katalog No. 37: Heraclius, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15246.

Ölçüler: ağırlık: 4,67 gr., çap: 22 mm.

Darp Yeri: Nikomedia.

Dönem: MS 610 – 613.

Ön Yüz Tanımı: Büst cepheden, taç giymiş. Sağ elinde haçlı globus tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı (okunaksız), kesimde NIKA.

Referans: DOC2/1, s. 315, no. 153.

II. CONSTANS DÖNEMİ SİKKELERİ

Katalog No. 38: II. Constans, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 14976.

Ölçüler: ağırlık: 4,365 gr., çap: 18 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 641 – 643.

Ön Yüz Tanımı: [] – NİKA.

II. Constans ayakta, cepheden, sakalsız, khlamys giyimli ve taçlı. Sağ elinde haçlı asa, sol elinde haçlı globus tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: m, sağda N/€/O/ Ç. kesimde I.

Referans: DOC2/2, s. 442– 444, class 1.

Katalog No. 39: II. Constans, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15066.

Ölçüler: ağırlık: 5 gr., çap: 21 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 641 – 643.

Ön Yüz Tanımı: II. Constans ayakta, cepheden, sakalsız, khlamys giyimli ve taçlı. Sağ elinde haçlı asa, sol elinde haçlı globus tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: m, sağda N/€/O.

Referans: DOC2/2, s. 442– 444, class 1.

Katalog No. 40: II. Constans, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15087.

Ölçüler: ağırlık: 4,90 gr., çap: 19 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 641 – 643.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt okunaksız.

II. Constans ayakta, cepheden, sakalsız, khlamys giyimli. Sağ elinde haçlı asa, sol elinde haçlı globus tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: m, solda A/N/A.

Referans: DOC2/2, s. 442– 444, class 1.

VII. KONSTANTİNOS DÖNEMİ SİKKELERİ

Katalog No. 41: VII. Konstantinos, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 14961.

Ölçüler: ağırlık: 6,710 gr., çap: 28 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 931 – 944.

Ön Yüz Tanımı: +[RWMAN bASIL]EVSRWM.

I. Romanos büstü cepheden, sakallı, tablionlu khlamys giyimli. Başında haçlı taç var. Sağ elinde tepesi yonca biçimli süslü labarum tutuyor. Sol elinde haçlı globus var.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır; +RWMA / NENΘEWbA / SILCVSRW / MAIWN.

Referans: DOC3/2, s. 562, no. 25a.1.

Katalog No. 42: VII. Konstantinos, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15851.

Ölçüler: ağırlık: 11,65 gr., çap: 28 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 945 – 950.

Ön Yüz Tanımı: VII. Konstantinos büstü cepheden, sakallı, loros ve haçlı taç giyimli, sağ elinde akakia, sol elinde haçlı globus tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır; +CONST / ENΘEObA / SILCVSR / OMCON

Referans: DOC3/2, s.566, no. 26.1.

Katalog No. 43: VII. Konstantinos, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15311.

Ölçüler: ağırlık: 6,23 gr., çap: 29 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 950 – 959.

Ön Yüz Tanımı: ----T'CEROMAn'---

Solda VII. Konstantinos cepheden, sakallı, loros giyimli. Sağda II. Romanos büstü sakalsız, loros giyimli ve daha küçük betimlenmiş. Aralarında patrik haçlı globus tutuyorlar. Haçın ortasında X var.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır; ----/ CEROMA / ChXRIST / b'ROMEO.

Referans: DOC3/2, s.568, no. 27.1.

II. NİKEPHOROS DÖNEMİ SİKKELERİ

Katalog No. 44: II. Nikephoros, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15754.

Ölçüler: ağı.: 6,2 gr., ç.: 28 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 963 – 969.

Ön Yüz Tanımı: Büst cepheden, sakallı, loros giyimli. Sağ elinde labarum, sol elinde haçlı globus tutuyor. Çift basım.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır okunaksız yazı.

Referans: DOC 3/2, s. 588, no. 8.1.

ANONİM FOLLİSLER

Katalog No. 45: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 15665.

Ölçüler: ağı.: 10,31 gr., ç.: 30 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 972– 976.

Ön Yüz Tanımı: +EMMA NOVHA.

İsa'nın büstü, cepheden sakallı, haç nimbuslu. Haçın her bir kolunda nokta bezeme var. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor. Sol eli ile İncil tutuyor, kapakta nokta bezeme var. Sol boşlukta IC, sağ boşlukta XC.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır; +IhSÇS / XRISTÇS / bASILEÇ / bASILE.

Referans: IBC/2, s. 478, no. 20.

Katalog No. 46: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 14971.

Ölçüler: ağırlığı: 6,995 gr., çapı: 26 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 976 (?) – 1030/35.

Ön Yüz Tanımı: Yazı okunaksız.

İsa'nın büstü, cepheden, sakallı ve haç nimbuslu. Haçın her bir kolunda iki nokta var. Tunik ve himation giyimli. Sol elinde İncil tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır; +IhSÇS/ XRISTÇS /bASILEÇ /bASILE. Yazının altında ve üstünde bezeme var.

Referans: DOC3/2, s. 659, no. A2.24.1 vd.

Katalog No. 47: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 15035.

Ölçüler: ağırlığı: 8,7 gr., çapı: 29 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 976 (?) – 1030/35.

Ön Yüz Tanımı: [+EM]MA – N[OVHA].

İsa'nın büstü, cepheden, sakallı ve haç nimbuslu. Haçın her bir kolunda iki nokta var. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor. Sol elinde İncil tutuyor. Sağ boşlukta XC.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır; +IhSÇS/ XRISTÇS /bASILEÇ /bASILE.

Referans: DOC3/2, s. 659, no. A2.24.1 vd.

Katalog No. 48: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 16161.

Ölçüler: ağırlığı: 13,84 gr., çapı: 30 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 976 (?) – 1030/35.

Ön Yüz Tanımı: + EMMA – NO[VHA].

İsa'nın büstü, cepheden, sakallı ve haç nimbuslu. Haçın her bir kolunda iki nokta var. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor. Sol elinde İncil tutuyor. Sol boşlukta IC.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır; +IhSÇS/ XRISTÇS /bASILEÇ /bASILE.

Referans: DOC3/2, s. 659, no. A2.24.1 vd.

Katalog No. 49: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 15768.

Ölçüler: ağı: 15,40 gr., ç.: 32 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 976(?) – 1030/35.

Ön Yüz Tanımı: +EMMA – NOVHA.

İsa'nın büstü, cepheden, sakallı ve haç nimbuslu. Haçın her bir kolunda iki nokta var. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor. Sol elinde İncil tutuyor. Sol boşlukta IC, sağ boşlukta XC.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır; +IHSϸ/ XRISTϸ /bASILEϸ /bASILE.

Referans: DOC3/2, s. 662, no. A2.26.1 vd.

Katalog No. 50: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 16034.

Ölçüler: ağı: 8,32 gr., ç.: 27 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 976(?) – 1030/1035.

Ön Yüz Tanımı: İsa'nın büstü, cepheden, sakallı ve haç nimbuslu. Haçın her bir kolunda beş nokta var. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır; +IHSϸS/ XRISTϸS /bASILEϸ /bASILE.

Referans: DOC3/2, s. 666, no. A2.40.1 vd.

Katalog No. 51: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 16811.

Ölçüler: ağı: 10,85 gr., ç.: 29 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 976(?) – 1030/1035.

Ön Yüz Tanımı: Yazı okunaksız.

İsa'nın büstü, cepheden, haç nimbuslu. Haçın her bir kolunda beş nokta var. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerininin kenarından tutuyor. Sol elinde İncil tutuyor. Sol boşlukta IC, sağ boşlukta XC.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır; +IhSÇS/ XRISTÇS /bASILEÇ /bASILE.

Referans: DOC3/2, s. 666, no. A2.40.1 vd.

Katalog No. 52: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 15478.

Ölçüler: ağı: 10,97 gr., ç.: 30 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 976(?) – 1030/35.

Ön Yüz Tanımı: +EMMA – NOVHA.

İsa'nın büstü, cepheden, sakallı ve haç nimbuslu. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerininin kenarından tutuyor. Sol elinde İncil tutuyor. Sol boşlukta IC, sağ boşlukta XC.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır; +IhSÇS/ XRISTÇS /bASILEÇ /bASILE.

Referans: DOC3/2, s. 668, no. A2.41.1 vd.

Katalog No. 53: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 15729.

Ölçüler: ağı: 12,4 gr., ç.: 30 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 976(?) – 1030/35.

Ön Yüz Tanımı: [+E]MMA – NOVHA.

İsa'nın büstü, cepheden, sakallı ve haç nimbuslu. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerininin kenarından tutuyor. Sol elinde İncil tutuyor. Sol boşlukta IC, sağ boşlukta XC.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır; +IhSÇS/ XRISTÇS /bASILEÇ /bASILE.

Referans: DOC3/2, p. 668, no. A2.41.1 vd.

Katalog No. 54: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 15828.

Ölçüler: ağırlık: 10,10 gr., çap: 29 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 976(?) – 1030/35.

Ön Yüz Tanımı: [+EM]MA – NOVHA.

İsa'nın büstü, cepheden, sakallı ve haç nimbuslu. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor. Sol elinde İncil tutuyor. Sol boşlukta IC, sağ boşlukta XC.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır; +IhSÇS/ XRISTÇS /bASILEÇ /bASILE.

Referans: DOC3/2, s. 668, no. A2.41.1 vd.

Katalog No. 55: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 15104.

Ölçüler: ağırlık: 6,65 gr., çap: 25 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 976(?) – 1030/1035.

Ön Yüz Tanımı: +EMM[A – NOVHA].

İsa'nın büstü, cepheden, sakallı ve haç nimbuslu. Haçın her bir kolunda hilal var. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor. Sol elinde İncil tutuyor. Sol boşlukta IC, sağ boşlukta XC.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır; +IhSÇS/ XRISTÇS /bASILEÇ /bASILE.

Referans: DOC3/2, s. 671, no. A2.45.

Katalog No. 56: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 16084.

Ölçüler: ağırlık: 12,44 gr., çap: mm.29

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 976(?) – 1030/1035.

Ön Yüz Tanımı: Yazı okunaksız.

İsa'nın büstü, cepheden, sakallı ve haç nimbuslu. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor. Sol elinde İncil tutuyor. Sol boşlukta IC, sağ boşlukta XC.

Arka Yüz Tanımı: Dört satır; (+IhSÇS/ X)RIST(ÇS) /bASILCÇ /bASILE.

Referans: DOC/2, s. 671, no. A2.47.1 vd.

Katalog No. 57: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 15008.

Ölçüler: ağı.: 10,985 gr., ç.: 28 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 1030/35 – 1042.

Ön Yüz Tanımı: İsa'nın büstü, cepheden, sakallı ve haç nimbuslu. Tunik ve himation giyimli.

Arka Yüz Tanımı: İki basamaklı kaide üzerinde haç. Haçın kollarının ucunda birer nokta.

(IS XS) / bAS ILC / bAS ILE.

Referans: DOC3/2, s. 676, no. B.1 vd.; Tekin, s. 179, no. 228-234.

Katalog No. 58: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 15003.

Ölçüler: ağı.: 12,725 gr., ç.: 33 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 1030/35 – 1042.

Ön Yüz Tanımı: [E]MMA – N[OVHA].

İsa'nın büstü, cepheden, sakallı ve haç nimbuslu. Haçın her bir kolunda “□” var. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor. Sol elinde İncil tutuyor. Sağ boşlukta XC.

Arka Yüz Tanımı: İki basamaklı kaide üzerinde haç. Haçın her bir kolunun ucunda birer nokta. Çift basım sebebiyle yazıtın bir kısmı okunaksız.

(IS) XS / bAS ILC / bAS ILE.

Referans: DOC3/2, s. 676, no. B.1 vd.; Tekin, s. 179, no. 228-234.

Katalog No. 59: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 15004.

Ölçüler: ağı.: 12,280 gr., ç.: 30 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 1040 – 1050

Ön Yüz Tanımı: İsa Antiphones'in dizlerine kadar betimlenmiş figürü. Cepheden, sakallı, haç nimbuslu. Haçın her bir kolunda birer nokta bezeme var. Tunik ve himation giyimli. Detaylar belirsiz.

Arka Yüz Tanımı: Mücevher taşları ile süslü haç. Haçın kollarının ucunda birer nokta. Haçın kolları arasında; IC - XC / NI - KA

Referans: DOC3/2, s. 681, no: C.1 vd.; Grierson, plate 56, no: 986(c); Tekin, s. 181, no: 242/248.

Katalog No. 60: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 15389.

Ölçüler: ağırlığı: 13,42 gr., çapı: 35 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 1040 – 1050.

Ön Yüz Tanımı: İsa Antiphones'in dizlerine kadar betimlenmiş figürü. Cepheden, sakallı, haç nimbuslu. Haçın her bir kolunda birer nokta bezeme var. Tunik ve himation giyimli. Detaylar belirsiz.

Arka Yüz Tanımı: Mücevher taşları ile süslü haç. Haçın kollarının ucunda birer nokta. Haçın kolları arasında; IC - XC / NI - KA

Referans: DOC3/2, s. 681, no: C.1 vd.; Grierson, plate 56, no: 986(c); MN, plate XLVIII, no: 6; Tekin, s. 181, no: 242/248.

Katalog No. 61: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 15805.

Ölçüler: ağırlığı: 4,94 gr., çapı: 29 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 1040 – 1050.

Ön Yüz Tanımı: İsa Antiphones'in dizlerine kadar betimlenmiş figürü. Cepheden, sakallı, haç nimbuslu. Haçın her bir kolunda birer nokta bezeme var. Tunik ve himation giyimli. Detaylar belirsiz.

Arka Yüz Tanımı: Mücevher taşları ile süslü haç. Haçın kollarının ucunda birer nokta. Haçın kolları arasında; IC - XC / NI - KA

Referans: DOC3/2, s. 681, no: C.1 vd.; Grierson, plate 56, no: 986(c); MN, plate XLVIII, no: 6; Tekin, s. 181, no: 242/248.

Katalog No. 62: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 15391.

Ölçüler: ağırlık: 9 gr., çap: 28 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 1065 – 1070.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt yok.

İsa büstü, cepheden, haç nimbuslu. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor. Sol elinde tomar var. Sol boşlukta IC, sağ boşlukta XC. Nokta bordürlü.

Arka Yüz Tanımı: Yazıt yok.

Meryem'in büstü, cepheden, orans duruşunda nimbuslu, tunik ve maphorion giyimli. Sol boşlukta MP, sol boşlukta ÖV. Noktalı bordürlü.

Referans: DOC3/2, s. 692, no. G.1 vd.

Katalog No. 63: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 15518.

Ölçüler: ağırlık: 6,65 gr., çap: 24 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 1075 – 1080.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt yok.

İsa büstü, cepheden, uzun çatalı sakallı, haç nimbuslu. Haçın her bir kolunda birer nokta. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor. Sol elinde kitap tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: Yazıt yok.

Latin haçı, her bir uçta iki küçük nokta arasında bir büyük nokta ve ortada ufak haç.

Referans: DOC3/2, s. 696, no. I.1 vd.; Tekin, s. 185, no. 262.

Katalog No. 64: Anonim Follis.

Müze Envanter No.: 15111.

Ölçüler: ağı.: 5,7 gr., ç.: 24 mm.

Darp Yeri: Belirsiz.

Dönem: MS 1085– 1092.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt yok.

İsa büstü, cepheden, haç nimbuslu. Haçın her bir kolunda birer nokta. Tunik ve himation giyimli. Sağ elini takdis pozisyonunda yukarı kaldırmış pelerinin kenarından tutuyor. Sol elinde kitap tutuyor. Sağ ve sol boşlukta IC XC.

Arka Yüz Tanımı: Yazıt yok.

Meryem'in dizlerine kadar betimlenmiş figürü, cepheden, orans duruşunda nimbuslu, tunik ve maphorion giyimli. Büyük noktalı bordürlü.

Referans: DOC3/2, s. 702, no. K.1.

X. KONSTANTİNOS DÖNEMİ SİKKELERİ

Katalog No. 65: X. Konstantinos, Bronz / Follis.

Müze Envanter No.: 15432.

Ölçüler: ağı.: 12,8 gr., ç.: 30 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 1059 – 1067.

Ön Yüz Tanımı: +EMMA – [NO]VHA.

İsa kare souppedion üzerinde ayakta duruyor, cepheden, sakallı, başında haçlı nimbuslu, nimbusun her bir kolunda nokta. Tunik ve himation giyimli. Sağ eli ile pelerinini, sol eli ile kitap tutuyor. Sağ ve sol boşlukta IC XC.

Arka Yüz Tanımı: Yazıt okunaksız.

Solda Eudokia ayakta cepheden, pendilialı taçlı ve loros giyimli. Sağda Konstantinos ayakta, cepheden, pendilialı taçlı ve loros giyimli. Aralarında ortasında haç olan labarum tutuyorlar. Labarum üç basamaklı kaide üzerinde. Her ikisi de ellerini göğsüne götürmüş.

Referans: DOC3/2, s. 774, no 8.1 vd.; Tekin, s. 189, no. 278-281.

Katalog No. 66: X. Konstantinos, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15460.

Ölçüler: ağırlık: 8,8 gr., çap: 31 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 1059 – 1067.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt okunaksız.

İsa ayakta duruyor, cepheden, sakallı, başında haçlı nimbuslu, nimbusun her bir kolunda nokta. Tunik ve himation giyimli. Sağ eli ile takdis pozisyonunda pelerininin kenarından tutuyor, sol eli ile kitap tutuyor. Sağ ve sol boşlukta IC XC.

Arka Yüz Tanımı: Yazıt okunaksız.

Solda Eudokia ayakta cepheden, pendilialı taçlı ve loros giyimli. Sağda Konstantinos ayakta, cepheden, pendilialı taçlı ve loros giyimli. Aralarında ortasında haç olan labarum tutuyorlar. Her ikisi de ellerini göğsüne götürmüş.

Referans: DOC3/2, s. 774, no 8.1 vd.; Tekin, s. 189, no. 278-281.

Katalog No. 67: X. Konstantinos, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15472.

Ölçüler: ağırlık: 9,53 gr., çap: 28 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 1059 – 1067.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt okunaksız.

İsa ayakta duruyor, cepheden, başında haçlı nimbuslu, nimbusun her bir kolunda nokta var. Tunik ve himation giyimli. Sağ eli ile takdis pozisyonunda pelerininin kenarından tutuyor, sol eli ile kitap tutuyor. Sağ ve sol boşlukta IC XC.

Arka Yüz Tanımı: Yazıt okunaksız.

Solda Eudokia ayakta cepheden, sağda Konstantinos ayakta, cepheden. Aralarında ortasında haç olan labarum tutuyorlar.

Referans: DOC3/2, s. 774, no 8.1 vd.; Tekin, s. 189, no. 278-281.

Katalog No. 68: X. Konstantinos, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 16724.

Ölçüler: ağırlık: 5,4 gr., çap: 24 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 1059 – 1067.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt okunaksız. İsa, ayakta duruyor, cepheden. Detaylar net değil.

Arka Yüz Tanımı: Yazıt okunaksız.

Solda Eudokia ayakta cepheden, sağda Konstantinos ayakta, cepheden. Aralarında ortasında haç olan labarum tutuyorlar.

Referans: DOC3/2, s. 774, no 8.1 vd.; Tekin, s. 189, no. 278-281.

IV. ROMANOS DÖNEMİ SİKKELERİ

Katalog No. 69: IV. Romanos, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15106.

Ölçüler: ağırlık: 7,05 gr., çap: 25 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 1068 – 1071.

Ön Yüz Tanımı: İsa'nın cepheden ve sakallı olarak betimlenmiş büstü. Başının arkasında içi nokta bezemeli haç nimbus var. Tunik ve himation giyimli. Sağ eli ile pelerinin kenarından tutuyor, sol eli ile kitap tutuyor.

Arka Yüz Tanımı: Ortasında X olan Latin haç. Haçın her bir kolunun ucunda iki küçük nokta arasında bir büyük nokta var. Haçın yukarıdaki kolunun solunda 'C', sağında 'R' bulunuyor. Aşağıdaki kolunun solunda 'P', sağında 'Δ' bulunuyor. Haçın alt kolunun sağında ve solunda _ bulunuyor.

Referans: DOC3/2, s. 797, no. 8.10; Grierson, s. 372, no. 997.

Katalog No. 70: IV. Romanos, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 15532.

Ölçüler: ağırlık: 4,9 gr., çap: 25 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 1068 – 1071.

Ön Yüz Tanımı: İsa'nın cepheden ve sakallı olarak betimlenmiş büstü. Detaylar belirsiz.

Arka Yüz Tanımı: Ortasında X olan Latin haçı. Haçın her bir kolunun ucunda iki küçük nokta arasında bir büyük nokta var. Haçın yukarıdaki kolunun solunda 'C', sağında 'R' bulunuyor. Aşağıdaki kolunun solunda 'P', sağında 'Δ' bulunuyor.

Referans: DOC3/2, s. 797, no. 8.10; Grierson, s. 372, no. 997.

Katalog No. 71: IV. Romanos, AE / Follis.

Müze Envanter No.: 16802.

Ölçüler: ağırlık: 5,52 gr., çap: 24 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 1068 – 1071.

Ön Yüz Tanımı: İsa'nın cepheden ve sakallı olarak betimlenmiş büstü. Detaylar belirsiz.

Arka Yüz Tanımı: Ortasında X olan Latin haçı. Haçın her bir kolunun ucunda iki küçük nokta arasında bir büyük nokta var. Haçın yukarıdaki kolunun solunda 'C', sağında 'R' bulunuyor. Aşağıdaki kolunun solunda 'P', sağında 'Δ' bulunuyor.

Referans: DOC3/2, s. 797, no. 8.10; Grierson, s. 372, no. 997.

VII. MİKHAEL DÖNEMİ SİKKELERİ

Katalog No. 72: VII. Mikhael, AV/ Histamenon.

Müze Envanter No.: 15346.

Ölçüler: ağırlık: 4,35 gr., çap: 23 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 1071– 1078.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt yok.

İsa'nın cepheden büstü. Uzun sakallı ve haç nimbuslu. Haç kollarında bezeme var. Tunik ve himation giyimli. Sağ eli takdis pozisyonunda yukarıda. Sol elinde kitap tutuyor. Kitabın üzerinde bezeme var. Sikkenin etrafı çift sıra noktalı bordürlü.

Arka Yüz Tanımı: Büst, cepheden. Sakallı ve yakalı loros giyimli. Pendilialı ve haçlı tacı var. Sağ elinde labarum tutuyor. Sol elinde haçlı globus var. Çift basım.

Referans: DOC3/2, s. 804, no. 2a.1.

Katalog No. 73: VII. Mikhael, AV/ Histamenon.

Müze Envanter No.: 15396.

Ölçüler: ağı: 4,32 gr., ç.: 29 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 1071– 1078.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt yok.

İsa'nın cepheden büstü. Uzun sakallı ve haç nimbuslu. Haç kollarında bezeme var. Tunik ve himation giyimli. Sağ eli takdis pozisyonunda yukarıda. Sol elinde kitap tutuyor. Kitabın üzerinde bezeme var. Sol boşlukta IC, sağ boşlukta XC. Sikkenin etrafı çift sıra noktalı bordürlü.

Arka Yüz Tanımı: Büst, cepheden. Sakallı ve yakalı loros giyimli. Pendilialı ve haçlı tacı var. Sağ elinde labarum tutuyor. Sol elinde haçlı globus var. Sikkenin etrafı çift sıra noktalı bordürlü.

Referans: DOC3/2, s. 805, no. 2d.14.

Katalog No. 74: VII. Mikhael, AV/ Histamenon.

Müze Envanter No.: 15395.

Ölçüler: ağı: 4,38 gr., ç.: 30 mm.

Darp Yeri: Konstantinopolis.

Dönem: MS 1071– 1078.

Ön Yüz Tanımı: Yazıt yok.

İsa'nın cepheden büstü. Uzun sakallı ve haç nimbuslu. Haç kollarında bezeme var. Tunik ve himation giyimli. Sağ eli takdis pozisyonunda yukarıda. Sol elinde kitap tutuyor. Kitabın üzerinde bezeme var. Sol boşlukta IC, sağ boşlukta XC. Sikkenin etrafı çift sıra noktalı bordürlü.

Arka Yüz Tanımı: Büst, cepheden. Sakallı ve yakalı loros giyimli. Pendilialı ve haçlı tacı var. Sağ elinde labarum tutuyor. Sol elinde haçlı globus var. Sikkenin etrafı çift sıra noktalı bordürlü.

Referans: DOC3/2, s. 805, no. 2c.1.

SONUÇ

Bizans Nümizmatığı ve gelişim aşamaları sikkeler üzerinde görülen ufak veya büyük değişiklerle zamanla Roma kültüründen kopup kendine has bir sikke basım geleneği oluşturması açısından önemlidir. Bu bağlamda Bizans Nümizmatığı, araştırmacılara Bizans veya Doğu Roma hakkında birçok farklı perspektiften bilgiler ve kanıtlar sunmaktadır.

Sikkelerin birer propaganda aracı olması ve imparatoru halka tanıtmanın bir yolu olması önceki dönemlerde olduğu gibi Bizans döneminde de geçerliliğini korudu. Bu sebeple sikkeler üzerinde yer alan her detay özellikle kazı buluntusu olmayıp satın alma yoluyla müzelere kazandırılan sikkelerde daha fazla önem arz eder.

Müze depolarında araştırılmayı ve tarihlendirilmeyi bekleyen binlerce sikke bulunmaktadır. Nümizmatik biliminde belirli dönemler veya sikke bastıran bazı imparatorlar için cevaplanmayı bekleyen birçok soru vardır. Bu soruların cevapları müze depolarında araştırılmayı bekleyen binlerce sikkede saklıdır. Bu sebepten müze depolarında bekleyen satın alma yoluyla müzelere kazandırılan sikkelerin önemi göz ardı edilemez.

Mardin Müzesi envanterine kayıtlı 33110 adet sikkenin günümüze kadar çok az bir kısmı incelenip araştırıldı. Mardin Müzesi sikke koleksiyonunda yer alan tamamı satın alma yoluyla müzeye kazandırılan 74 adet Bizans dönemi sikkesi bu tez çalışması kapsamında incelenerek tarihlendirilmiş ve kataloglaması yapılmıştır.

Katalogda yer alan sikkelerden VII. Mikhael dönemine tarihlendirilen 3 adet altın sikke bulunmaktadır. Geri kalan 71 sikke ise bakır/bronzdur.

Anonim follis grubunda bulunan 20 adet sikke 6 farklı alt gruba ayrılır. Anonim follislerde en yüksek oran 12 sikke ile A2 grubu sikkelere aittir. Oran olarak sırasıyla C1 grubu sikkelerden 3 adet, B1 grubu sikkelerden 2 adet ve G, K, I grubu sikkelerden birer adet bulunmaktadır.

Anonim follislerin dışında kalan sikkeler 14 farklı imparator döneminde bastırılmıştır. Bu imparatorlar kronolojik sırasıyla şunlardır: I. Anastasius (2 adet), I. Iustinus (3 adet), Iustinianus (7 adet), II. Iustinus (10 adet), II. Tiberius (1 adet), Mauricus Tiberius (9 adet), Focas (1 adet), Heraclius (4 adet), II. Constans (3 adet),

VII. Konstantinos (3 adet), II. Nikephoros (1 adet), X. Konstantinos (4 adet), IV. Romanos (3 adet), VII. Mikhael (3 adet).

Sikkelerin ön yüzleri büstlerin veriliş biçimlerine ve ikiden fazla figürlü olmalarına göre gruplandırılıp incelendi. Ayrıca ön yüzde anonim follisler dışında İsa büstü tasvir edilenler de ön yüz betimlemeleri başlığı altında incelendi. Bahsi geçen İsa tasvirli olanlar, İsa tasvir edilen yüzün ön yüz mü yoksa arka yüz mü olduğu konusunda araştırmacılar farklı fikirlere sahiptir. Bu noktada her sikke tarihlendirilirken İsa tasvirinin olduğu yüzün ön yüz mü yoksa arka yüz mü olduğu referans verilen kaynağa sadık kalınarak belirlendi.

Sikkelerin arka yüzleri incelenirken arka yüzde bulunan tasvire göre gruplandırma yapıldı. Buna göre arka yüz tasvirleri şu başlıklar altında incelendi: birim işaretliler, yazıtlı tipler, haç tasvirli, imparator ve imparatoriçe tasvirli.

Arka yüz tasvirlerinde en yüksek oran birim işaretli sikkelere aittir. 40 adet sikkede birim işareti bulunur. Bu sikkelerden 32 adedinde 40 nummi değer işareti olan 'M' bulunur. Anonim follisler ile tez katalogunda yer alan sikkelerin en çok follis biriminde oldukları tespit edildi. Buna göre 65 adet sikke follis birimindedir. 5 adet sikkede 20 nummi değer işareti olan 'K' bulunurken yalnızca bir adet pentanummium ve 3 adet histamenon sikke tez katalogunda yer almıştır.

İsa, Meryem, imparator ve imparatoriçe tasvirlerinde kullanılan kostümler şunlardır; loros, tunik, himation, maphorion, khlamys, paludamentum ve zırh. Ayrıca figürlerin başlarında diadem, haçlı taç, pendilialı taç, yonca süslemeli taç ve miğfer tasvir edildiği de tespit edildi. Figürlerin ellerinde ise kitap, akakia, mappa, labarum, haçlı globus, kalkan, haçlı asa, kartal başlı asa ve uzun asa gibi objeler taşıdıkları görüldü. İsa, Meryem figürlerinin tamamında ve II. Iustinus dönemi sikkelerinde figürlerin başlarında nimbus tasviri bulunmaktadır.

16 adet sikkede imparatoriçe tasvir edildiği görüldü. II. Iustinus dönemine tarihlendirilen on adet sikkenin ön yüzünde II. Iustinus ve Sophia tahtta oturur şekilde tasvir edilmişlerdir. Mauricus Tiberius dönemine tarihlendirilen bir adet sikkenin ön yüzünde imparator ve imparatoriçe tahtta oturur şekilde tasvir edilmişlerdir. Focas dönemine tarihlendirilen bir adet sikkenin ön yüzünde Focas ve Leontia ayakta tasvir edilmişlerdir. X. Konstantinos dönemine tarihlendirilen dört adet sikkenin arka yüzünde imparator ve Eudokia ayakta tasvir edilmiştir.

Katalogda yer alan sikkelerden anonim follisler dışında kalanlar 5 farklı darphanede darp ettirilmişlerdir. Anonim follislerin darphaneleri konusunda çeşitli tartışmalar olduğu ve hangi darphanede darp ettirildikleri konusunda kesin kanıtların olmaması sebebiyle darphaneleri belirsizdir.

Arka yüzde darphanelerin kısaltmalarının olduğu toplam 32 adet sikkenin hangi darphanede darp ettirildikleri kesin olarak tespit edildi. Anonim follisler hariç tutularak geriye kalan sikkelerin darphaneleri sikkeler tarihlendirilirken referans kaynaklara sadık kalınarak Konstantinopolis olarak belirlendi.

Konstantinopolis darphanesi en yüksek orana sahipken bir sikke ile en az orana sahip darphane Thessalonika darphanesidir. 8 adet sikkenin darphanesi Antiokheia, 5 adet sikkenin darphanesi Kyzikos ve 5 adet sikkenin darphanesi Nikomedia'dır.

“Mardin Müzesi’nden Bir Grup Bizans Dönemi Sikkeleri” isimli tez kapsamında incelenen 74 adet Bizans sikkesi ile Mardin Müzesi sikke koleksiyonunda bulunan Bizans dönemi sikkeleri hakkında genel bir kanıya varılması amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

Alexander P. Kazhdan, **The Oxford Dictionary of Byzantium Volume 1**, Oxford University Press, New York, 1991.

Bellinger, Alfred R. ve Phillip Grierson (Ed.). **Catalogue of the Byzantine Coins In the Dumbarton Oaks Collection And In The Whittemore Collection Vol. 1 I. Anastasius I to Maurice 491-602**, Dumbarton Oaks Resarch Library and Collection, Washington D.C., 1966.

Chown, John F. **A History of Money From AD 800**, Routledge and The Institute Economics Affairs, Oxon, 1994.

Demirel Gökalp, Zeliha. **Yalvaç Müzesi Bizans Sikkeleri**, Kültür Varlıkları Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2009.

Erdoğan, Nihat. **Mezopotamya'nın Bilge Şehri Mardin'den Tarihi Aydınlatan Işık: Sürekli Definesi**, Mardin Müzesi Yayınları, Mardin, 2014.

Erdoğan, Nihat ve Hasan Mentеше, **Doğu Roma Sikkeleri (MS 491–1453)**, Mardin Müzesi Yayınları, Mardin, 2015.

Grierson, Philip. **Byzantine Coins**, University Of California Press, California, 1982.

Grierson, Phillip ve Alfred R. Bellinger. (Ed.) **Catalogue of the Byzantine Coins In the Dumbarton Oaks Collection And In The Whittemore Collection Vol. 2 part 1 Phocas and Heraclius 602-641**, Dumbarton Oaks Resarch Library and Collection, Washington D.C., 1968.

Grierson, Phillip ve Alfred R. Bellinger. (Ed.) **Catalogue of the Byzantine Coins In the Dumbarton Oaks Collection And In The Whittemore Collection Vol. 2 part 2**

Heraclius Constantine to Theodosius III 641-717, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington D.C., 1968.

Grierson, Phillip ve Alfred R. Bellinger. (Ed.) **Catalogue of the Byzantine Coins In the Dumbarton Oaks Collection And In The Whittemore Collection Vol. 3 Part 2 Basil I to Nicephorus III 867-1081**, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington D.C., 1973.

Karwiese, Stefan. **Antik Nümizmatığe Giriş**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1995.

Sabatier, Justin ve Henry Cohen. **Générale des Monnaies Byzantines frappées sous les Empereurs d'Orient Tome Second**, Paris, 1862.

Tekin, Oğuz. **Bizans Sikkeleri**, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 1999.

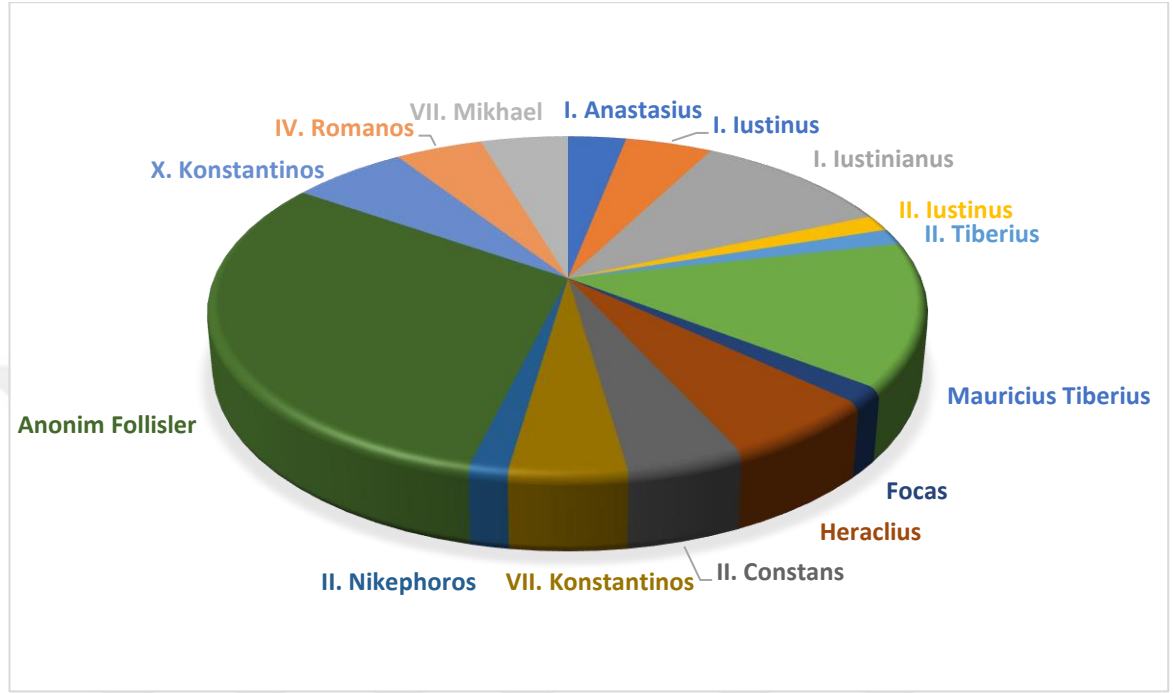
Ünal, Ceren. **İzmir İli ve İlçeleri (Bergama, Efes, Ödemiş, Tire Müzeleri) Örnekleri ile I. Dönem Bizans Sikkeleri 5.yy. sonu-8.yy. Ortası**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2004.

Worth, Warwick. **Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum Volume I**, London, 1908.

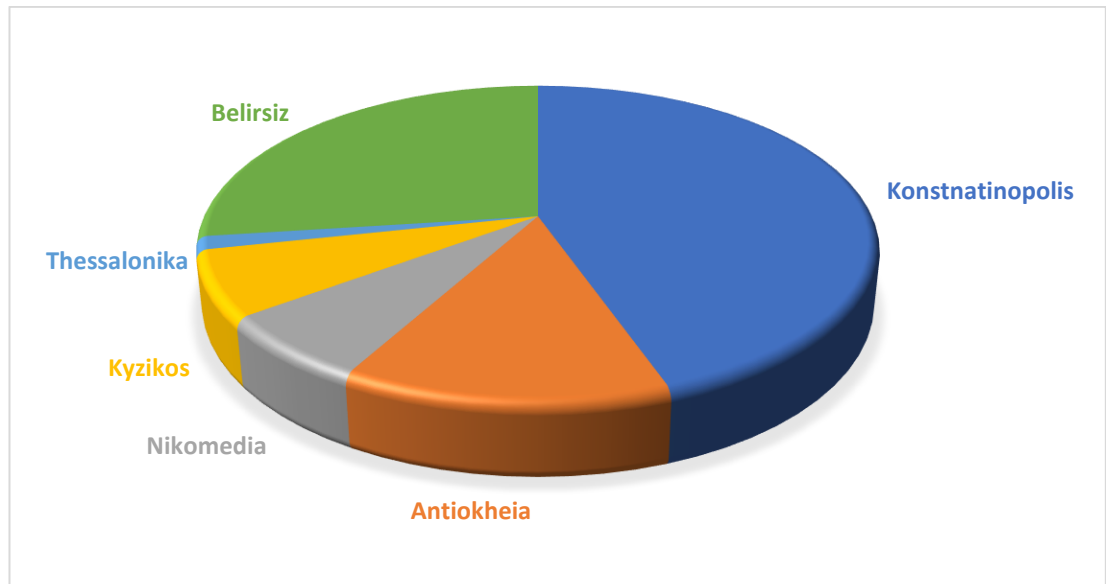
Worth, Warwick. **Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum Volume II**, London, 1908.

TABLÖLAR

Tablo 1: Katalogdaki Sikkelerin İmparatorlara Göre Dağılımı

Tablo 2: Katalogdaki Sikkelerin Darphanelere Göre Dağılımı

SÖZLÜK

Akakika: Ortasında beyaz mendil bağlı mor ipekten silindirik nesne, torba; içinde ölümü simgeleyen toz bulunurdu.

Billion: Ayarı düşük gümüş sikke.

Diadem: İnci ya da mücevher ile süslü, başı alın hizasından çevreleyen imparatorluk tacı. Hükümdarlık simgesi.

Elektron: Altın ve gümüşten oluşan maden, ayarı düşük altın.

Follis: 40 nummi değerindeki bakır sikke.

Haçlı globus: İmparator ve imparatoriçelerin ellerinde tuttıkları üstünde haç olan küre.

Himation: Chiton üstüne giyilen kalın kumaştan bir tür manto.

Histamenon: II. Nikephoros döneminde Solidus'un yerini alan altın sikke.

İsa Antiphones: dizlerine kadar gösterilmiş İsa tasviri.

Khlamys: Sağ omuzda fibula ile tutturulan uzun pelerin.

Labarum: Üzerinde khistogram bulunan bayrak.

Loros: Süslü konsül elbisesi.

Mappa: Konsülün arenadaki oyunların başlama işaretini vermek için yere attığı beyaz mendil.

Maphorion: Meryem tarafından kullanılan başörtüsü.

Monogram: İsim ve ünvanların kısaltılmış şekli.

Nimbus: Hale, Doğu Roma sikkelerinde İsa, Meryem, Azizler ve imparatorların başında görülen haçlı başlık.

Orans duruşu: Her iki eli yukarı kaldırır şekilde olan duruş.

Paludamentum: Sağ omuzdan fibula ile tutturulan genellikle zırh üzerine giyilen uzun askeri pelerin.

Pendilia: Bir ucu diadem ya da taca bağlı kulak hizasından sarkan pendant.

Pentanummium: 5 nummi değerindeki bakır veya bronz sikke.

Tablionlu: Khlamys'in üzerinde yer alan süslü kare bölüm.

Tunik: Gömlek şeklinde bir tür kısa elbise.

EKLER

Ek 1

Kat. No: 1

Kat. No: 2

Kat. No: 3

Kat. No: 4

Kat. No: 5

Kat. No: 6

Ek 2

Kat No: 7

Kat No: 8

Kat. No: 9

Kat No: 10

Kat No: 11

Kat No: 12

Kat No: 13

Ek 3

Kat No: 14

Kat. No: 15

Kat. No: 16

Kat. No: 17

Kat. No: 18

Kat. No: 19

Ek 4

Kat. No: 20

Kat. No: 21

Kat. No: 22

Kat. No: 23

Kat. No: 24

Kat. No: 25

Kat. No: 26

Kat. No: 27

Ek 5

Kat. No: 28

Kat. No: 29

Kat. No: 30

Kat. No: 31

Kat. No: 32

Kat. No: 33

Kat. No: 34

Ek 6

Kat. No: 35

Kat No: 36

Kat. No: 37

Kat. No: 38

Kat. No: 39

Kat. No: 40

Kat. No: 41

Kat. No: 42

Kat. No: 43

Ek 7

Kat. No: 44

Kat. No: 45

Kat. No: 46

Kat. No: 47

Kat. No: 48

Kat. No: 49

Ek 8

Kat. No: 50

Kat. No: 51

Kat. No: 52

Kat. No: 53

Kat. No: 54

Kat. No: 55

Ek 9

Kat. No: 56

Kat. No: 57

Kat. No: 58

Kat. No: 59

Kat. No: 60

Kat. No: 61

Ek 10

Kat. No: 62

Kat. No: 63

Kat. No: 64

Kat. No: 65

Kat. No: 66

Kat. No: 67

Ek 11

Kat. No: 68

Kat. No: 69

Kat. No: 70

Kat. No: 71

Kat. No: 72

Kat. No: 73

Kat. No: 74

